

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่องบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้
อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ทนางศักดิ์ ทองแสน

การศึกษาระดับรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มกราคม 2556

บทคัดย่อ

ชื่อการศึกษาอิสระ : แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้
อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชื่อผู้วิจัย : นายทงศักดิ์ ทองแสน

ปริญญา : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา : รัฐประศาสนศาสตร์

ปีการศึกษา : 2555

อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระ :

อาจารย์ ดร.ปรมินทร์ อริเดช

อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระหลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิศา ปิงเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระร่วม

การศึกษาอิสระเรื่องแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาให้พื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวงตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามความคิดเห็นของผู้นำกับประชาชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป มีสถิติที่เกี่ยวข้องคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยต้องการให้พัฒนาในทุกด้านในระดับมาก

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ของประชาชน คือปรับปรุงทัศนียภาพให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น ด้านการจัดการของประชาชน คือเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนใกล้เคียง ด้านกิจกรรมและกระบวนการของประชาชน คือ จัดตั้งศูนย์แสดงวิถีชีวิตคนในท้องถิ่นและด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน ของประชาชน คือให้คนในชุมชนมีบทบาทดูแลและรักษาให้มากขึ้น

Abstract

Independent Study Title : Guidelines for the Development of Wiang Nong Lom Wetland of Ban
Pasak Luang, South Janjawa Subdistrict, Maechan District, Chiangrai
Province

Author : Mr. Thanongsak Thongsaen

Degree : Master of Public Administration

Major Field : Public Administration

Academic Year : 2012

Independent Study Advisors :

Dr. Poramin Aridech

Major Advisor

Assistant Professor Dr. Ranida Pingmuang

Co-advisor

With an aim to develop an eco-tourism site, the objectives of this study were to study the guidelines for the development and to compare the guidelines from the villagers and the community leaders with regard to the development of Wiang Nong Lom Wetland as an eco-tourism site. The questionnaire was employed as means to collect the data. The data was analyzed using frequency, percentage, mean (\bar{X}), standard deviation (S.D.), and t-test.

The findings revealed that the participants paid attention at the high level towards all aspects of the guidelines for the development of Wiang Non Lom Wetland as an eco-tourism site. Regarding the basic infrastructure, landscape development was needed but should adhere to local people way of life. For the management, participation of the people, within and surrounding wetland areas, was required in the process of the site development. Concerning the activities and procedure, establishment of local way of life exhibition center was proposed. With regard to the participation, the people and community should take the role in the overseeing and maintenance of the wetland eco-tourism site.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาจากหลายฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ ดร.ปรมินทร์ อริเดช อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รณิดา ปิงเมือง อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระร่วม ได้ให้คำปรึกษาแนะนำตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องและให้ข้อคิดเห็นต่างๆ ในการศึกษาวิจัยมาโดยตลอด รวมทั้งได้ให้กำลังใจและยังเป็นผู้ที่จุดประกายความคิดที่ดีๆ พร้อมทั้งกระตุ้นให้เกิดการทำงานที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์อย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้วิจัยมีความภาคภูมิใจและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร เทศบาล สมาชิกสภาเทศบาลตำบลจันจว้า และผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในให้ข้อมูลครั้งนี้

คุณค่าใดๆ ที่เกิดจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อัน จะก่อให้เกิดประโยชน์ให้แก่วงการศึกษา ขอยกคุณงามความดีนี้ให้แก่ครู อาจารย์ทุกท่าน และคุณพ่อ คุณแม่ ญาติพี่น้องทุกคนที่เป็นกำลังใจให้การสนับสนุนตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสทำการศึกษาจนประสบความสำเร็จได้ในครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาในครั้งนี้จะก่อประโยชน์ให้กับทางมหาวิทยาลัยในการใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในการนำข้อมูลไปใช้ในการศึกษา

ทนงศักดิ์ ทองแสน

มกราคม 2556

สารบัญ

บทที่	หน้า
1	บทนำ
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย 4
	ประโยชน์ของการวิจัย 4
	ขอบเขตของการวิจัย 4
	กรอบแนวคิดของการวิจัย 6
	สมมติฐานของการวิจัย 6
	นิยามศัพท์เฉพาะ 6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	พื้นที่ชุ่มน้ำ 8
	การบริหารจัดการด้านท่องเที่ยว 14
	ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว 30
	การมีส่วนร่วมของประชาชน 31
	บริบทพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหล่ม ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย 43
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 47
3	วิธีดำเนินการวิจัย
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 52
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 52
	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 55
	การจัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล 54
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
	ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 59
	ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 63

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	75
ผลการทดสอบสมมติฐาน	83
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	84
อภิปรายผล	87
ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้	91
ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป	92
บรรณานุกรม	93
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	100
ภาคผนวก ข หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเก็บข้อมูลการศึกษา	107
ภาคผนวก ค การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญ	109
ประวัติผู้วิจัย	113

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
1	องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน	21
2	เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์	30
3	รายชื่อตำบลจันทวี	53
4	ตำบลจันทวีได้	54
5	จำนวนร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	59
6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีได้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำ ในภาพรวมทั้งสี่ด้าน	63
7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีได้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำ	64
8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำ	65
9	ค่าทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมและกระบวนการ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำ	67
10	ค่าทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำ	68
11	ค่าทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีได้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน ในภาพรวมทั้งสี่ด้าน	69
12	ค่าทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีได้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน	70

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
13	คำทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการตาม แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน 71
14	คำทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมและ กระบวนการตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ ประชาชน 73
15	คำทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาปัญหาด้านการมี ส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน 74
16	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ของผู้นำ 75
17	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการจัดการของผู้นำ 76
18	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ของผู้นำ 77
19	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชน 78

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
20	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของประชาชน	79
21	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการจัดการของประชาชน	80
22	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านกิจกรรมและกระบวนการของประชาชน	81
23	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชน ของประชาชน	82
24	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาพรวมทั้งสี่ด้าน	83

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) หมายถึง ลักษณะทางภูมิประเทศที่มีรูปแบบเป็น พื้นที่ลุ่ม พื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ลุ่มชื้นแฉะ พื้นที่ฉ่ำน้ำ มีน้ำท่วม มีน้ำขัง พื้นที่พรุ พื้นที่แหล่งน้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขังหรือท่วมอยู่ถาวรและชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและน้ำขังที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อยและน้ำเค็ม รวมไปถึงพื้นที่ชายฝั่งทะเลและพื้นที่ของทะเล ในบริเวณ ซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำสุดมีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร คุณประโยชน์ของพื้นที่ชุ่มน้ำ คือ การเป็นแหล่งน้ำ แหล่งเก็บกักน้ำฝนและน้ำท่า เป็นแหล่งทรัพยากรและผลผลิตธรรมชาติ ที่มนุษย์สามารถเข้าไปเก็บเกี่ยวใช้ประโยชน์ได้และมีความสำคัญต่อการคมนาคมในท้องถิ่น รวมถึงการเป็นแหล่งรวมสายพันธุ์พืชและสัตว์ อันมีความสำคัญทางนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งของผู้ผลิตที่สำคัญในห่วงโซ่อาหาร นอกจากนี้บางแห่งยังมีความสำคัญด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นและเป็นแหล่งศึกษาวิจัยทางธรรมชาติวิทยาอีกด้วย พื้นที่ชุ่มน้ำยังมีความสำคัญในการทำหน้าที่อุ้มซับพลังอันตรายของลมและคลื่นได้ พื้นที่ชุ่มน้ำ คือ ตัวปกป้องแผ่นดินที่เชื่อมต่อจากพายุ น้ำท่วมและความเสียหายจากการกระแทกของคลื่น ต้นไม้ในพื้นที่ชุ่มน้ำช่วยกรองมลพิษและสิ่งสกปรกที่มากับน้ำ ที่ลุ่มชื้นแฉะและน้ำจืดส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณที่ราบน้ำท่วมของแม่น้ำพื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ระหว่างบริเวณน้ำขึ้นน้ำลงเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด ที่แสดงให้เห็นการแพร่กระจาย (Invasion) การปรับตัว (Modification) และการทดแทน (Succession) ของพืชพรรณในพื้นที่ กระบวนการแพร่กระจายและการทดแทนได้แก่การเจริญงอกงามของหญ้าทะเล พืชเหล่านี้ช่วยดักตะกอนและเพิ่มอัตราการตกตะกอนที่ถูกจับไว้จะเพิ่มกลายเป็นที่เลนราบ สิ่งมีชีวิตในเลนเริ่มตั้งตัวและกระตุ้นให้เกิดสิ่งมีชีวิตรูปแบบอื่นมากขึ้นทำให้องค์ประกอบอินทรีย์ของดิน (กรมพัฒนาที่ดิน. <http://th.wikipedia.org>. 2553)

พื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำระดับท้องถิ่น อยู่ในปริมาตรของพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองบงคาย จังหวัดเชียงราย ตามทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (List of Wetland of International Importance) ตั้งอยู่ที่เขตติดต่อระหว่างตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน กับตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน จากหลักฐานที่ได้จากการสำรวจ สันนิษฐานว่าอยู่ระหว่างยุคหินใหม่ ถึงไม่เกินพุทธศตวรรษที่ 19 คำานานและพงศาวดารหลายเล่มกล่าวตรงกันว่า เจ้าชายสิงหนวัติ พาผู้คนมาหาที่ตั้งเมือง พอมาถึงแม่น้ำโขง ก็พบนาคน้ำจืดเป็นชายมาบอกสถานที่

สร้างเมือง จึงตั้งเมืองโยนกนาคพันสิงหนวัติ โดยเอาชื่อองค์ผู้สร้างเมืองร่วมกับชื่อนาค หรือ โยนกนครหลวง (สุจิต เมืองสุข. <http://www.sanamluang.bloggang.com>. 2553)

ในส่วนของพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม มีลักษณะเป็นหนองน้ำและบริเวณที่ลุ่มต่ำรูปร่างยาวตามแนวทิศตะวันออก เฉียงเหนือ – ตะวันตกเฉียงใต้ ปิดล้อมด้วยเนินเขา ยกเว้นทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นที่ราบเปิดลงจนถึงแม่น้ำโขงบริเวณด้านทิศใต้ของอำเภอเชียงแสน น้ำในแอ่งระบายสู่น้ำกกทางทิศตะวันออกตามลำน้ำแม่แล้ว แต่ในฤดูน้ำหลากน้ำจากแม่น้ำกกทางทิศตะวันออกตามลำน้ำแม่แล้วจะหลากท่วมเข้าไปในหนอง ทำให้เกิดบึงขนาดใหญ่ที่ชุมชนเรียกว่า “เวียงหนอง หรือ เวียงหนองหล่ม” โดยพื้นที่เวียงหนองหล่มมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่เวียงหนองหล่มและสัตว์ต่างๆ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ในหนองน้ำ เช่น พันธุ์พืชที่ใช้เป็นอาหารและใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ สัตว์น้ำหลากหลายสายพันธุ์และนกหลายชนิด ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีโบราณสถานและโบราณวัตถุต่างๆ ที่กระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่อีกมากมาย อันก่อให้เกิดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งในเวียงหนองหล่มประกอบด้วยหนองน้ำน้อยใหญ่ที่สำคัญ เช่น หนองมโนราห์ หนองเจียว หนองผึ่ง หนองยาว หนองหลวง หนองบงคาย หนองน้ำร้อน หนองบัว เป็นต้น ซึ่งหนองน้ำเหล่านี้มีความสำคัญ คือ เป็นแหล่งอาหารและการใช้ประโยชน์ของคนและสัตว์ โดยเฉพาะชุมชนรอบพื้นที่ เพราะมีความหลากหลายทางชีวภาพที่สมบูรณ์แห่งหนึ่ง จนได้รับประกาศขึ้นบัญชีเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำโลก (Ramsar Site) (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. <http://www.chiangrai.net>. 2553)

พื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์และด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเฉพาะนกหายาก มีหน่วยงานและกลุ่มองค์กรเอกชนได้ให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าว คือ ในปี พ.ศ. 2530 โรงเรียนจันจว้าวิทยาคม ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ได้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานขึ้นในโรงเรียน โดยรวบรวมโบราณวัตถุจากประชาชนในท้องถิ่นไว้จำนวนหนึ่ง ต่อมาได้เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 ได้มีการก่อตั้งศูนย์จันจว้าศึกษาขึ้น โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยได้จัดทำพิพิธภัณฑสถานขึ้นควบคู่กันไป ตั้งชื่ออย่างเป็นทางการว่า “พิพิธภัณฑสถานพื้นถิ่นเวียงหนองหล่ม” ในปี พ.ศ. 2548 มีวัตถุโบราณจัดแสดง อาทิ กลองมโหระทึกที่ขุดพบบริเวณหนองเจียวมูยา (กลองยาสูบ) พระพิมพ์ใบโพธิ์ เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง ไหดินเผา ขวานหินขัดชนิดมีปากคัมภีร์ใบลานจารอักษรธรรม เป็นต้น (พิพิธภัณฑสถานเวียงหนองหล่ม. <http://www2.sac.or.th>. 2553) และในรอบทศวรรษที่ผ่านมาได้รับความสนใจจากกลุ่มนักอนุรักษ์หลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักดูนก เนื่องจากพื้นที่นี้เคยได้รับการสำรวจความหลากหลายชนิดของนกที่พบ รวมทั้งสิ้น 113 ชนิด

แยกเป็นนกอพยพจำถิ่น 50 ชนิด นกอพยพย้ายถิ่นในฤดูหนาว 48 ชนิด และนกอพยพย้ายถิ่นเข้ามาผสมพันธุ์ 2 ชนิด ส่วนจำนวนที่เหลือเป็นนกที่พบได้ในทั่วไป น.สพ. ดร.ไชยยันต์ เกษตรดอกบัว อาจารย์คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ รวมกลุ่มกับนักดูนก นำคณะเข้าสำรวจจำนวนนกที่เวียงหนองหล่มมา 4 ปีแล้ว โดยสิ่งที่ดึงดูดให้กลุ่มนักอนุรักษ์นกหลายกลุ่มมุ่งหน้ามาที่นี่ คือ นกอพยพหลายชนิดที่พบได้ที่นี่และบางชนิดพบที่เวียงหนองหล่มแห่งเดียวเท่านั้น จากการสำรวจช่วงฤดูหนาว เป็นฤดูที่นกอพยพย้ายถิ่นมากที่สุด พบนกหายากหลายชนิดมาอาศัยนอน ทำรัง วางไข่ ตลอดฤดูหนาวที่ยาวนาน เชื่อว่าการอพยพมารวมกลุ่มของนกหลากหลายชนิดที่นี่ เพราะพื้นที่เวียงหนองหล่มเป็นพื้นที่ที่ถูกรบกวนน้อย เนื่องจากใจกลางหนอง ด้วยความสมบูรณ์และเอื้ออำนวยของพื้นที่ทำให้นกอพยพหายากมารวมตัวจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะ “เหยี่ยว” ซึ่งอพยพเฉพาะฤดูหนาวเท่านั้น พบว่าฤดูหนาวมีเหยี่ยวมาอาศัยนอนช่วงกลางคืนจำนวนมาก จัดว่าพื้นที่แห่งนี้เป็นแหล่งพักในฤดูหนาวที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย หรืออาจมากที่สุด ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยซ้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม ยังมีเหยี่ยวที่สำคัญที่สุด คือ เหยี่ยวทุ่ง มี 4 ชนิดที่มาอาศัยนอนที่นี่ ได้แก่ เหยี่ยวทุ่งต่างคำขาว เหยี่ยวทุ่งพันธุ์เรเซีย เหยี่ยวทุ่งแถบเหนือและเหยี่ยวทุ่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะ เหยี่ยวทุ่งต่างคำขาว เป็นชนิดสำคัญ ที่ทั่วโลกประเมินว่ามีเหลืออยู่ราว 20,000 ตัว เท่านั้น แต่เรากลับพบเหยี่ยวชนิดนี้ในเวียงหนองหล่มไม่น้อยกว่า 200 ตัว ในทุกปีและพื้นที่ทั่วโลกที่เหยี่ยวทุ่งต่างคำขาวอาศัยก็เฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอพยพมาอาศัยฤดูหนาวในทวีปอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีนกอพยพจำถิ่นอีกหลากหลายชนิด อาทิ นกยาง นกเป็ดน้ำ เป็ดแดง นกยางควายนกยางเป็ด นกยางโทนเล็ก นกอีโก้ นกกระสาแดง ที่อาศัยทำรัง หากินและนอน แม้กระทั่งนกหายาก เช่น นกกระสาดำ สถานภาพในปัจจุบันเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์และนกแสกทุ่งหญ้า นกหายากที่มีจำนวนน้อยและเพิ่งค้นพบว่า ผสมพันธุ์ในประเทศไทย เมื่อต้นปี พ.ศ. 2551 (สุจิต เมืองสุข. <http://www.sanamluang.bloggang.com>. 2553)

เทศบาลตำบลจันจว้า มีพื้นที่อยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม โดยมีชุมชนหรือหมู่บ้านที่อยู่รายรอบเวียงหนองหล่ม ได้แก่ บ้านห้วยน้ำราก หมู่ที่ 4, 5 และ 9 บ้านต้นยาง หมู่ที่ 7 ตำบลจันจว้า บ้านป่าสักหลวง หมู่ที่ 1, 2 บ้านกัวพร้าว หมู่ที่ 4 และบ้านป่าถ่อน หมู่ที่ 11 ตำบลจันจว้าได้ ด้วยศักยภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มดังกล่าวมาข้างต้นประกอบกับเทศบาลตำบลจันจว้าเป็นหน่วยงานในระดับท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม โดยมีนโยบายและโครงการในการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเวียงหนองหล่ม ดังนั้น แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวจะทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาพื้นที่เวียงหนองหล่มให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำชุมชนกับประชาชน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ ผู้บริหารเทศบาล เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษา แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน 4 ด้าน ดังนี้

- 1.1 ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
- 1.2 ด้านการจัดการ
- 1.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ
- 1.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน

2. ขอบเขตด้านประชากร

2.1 ผู้นำชุมชน ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนันและกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 327 คน

2.2 ประชาชนในชุมชนเทศบาลตำบลจันทวี จำนวน 23 ชุมชน จำนวน 14,964 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนเทศบาลตำบลจันทวี จำนวน 23 ชุมชน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ.2553 – กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554

5. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย 2 ตัวแปร คือ

5.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ สถานภาพทางสังคม

5.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ แนวทางการพัฒนาพื้นที่เวียงหนองล่อง บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน 4 ด้าน ดังนี้

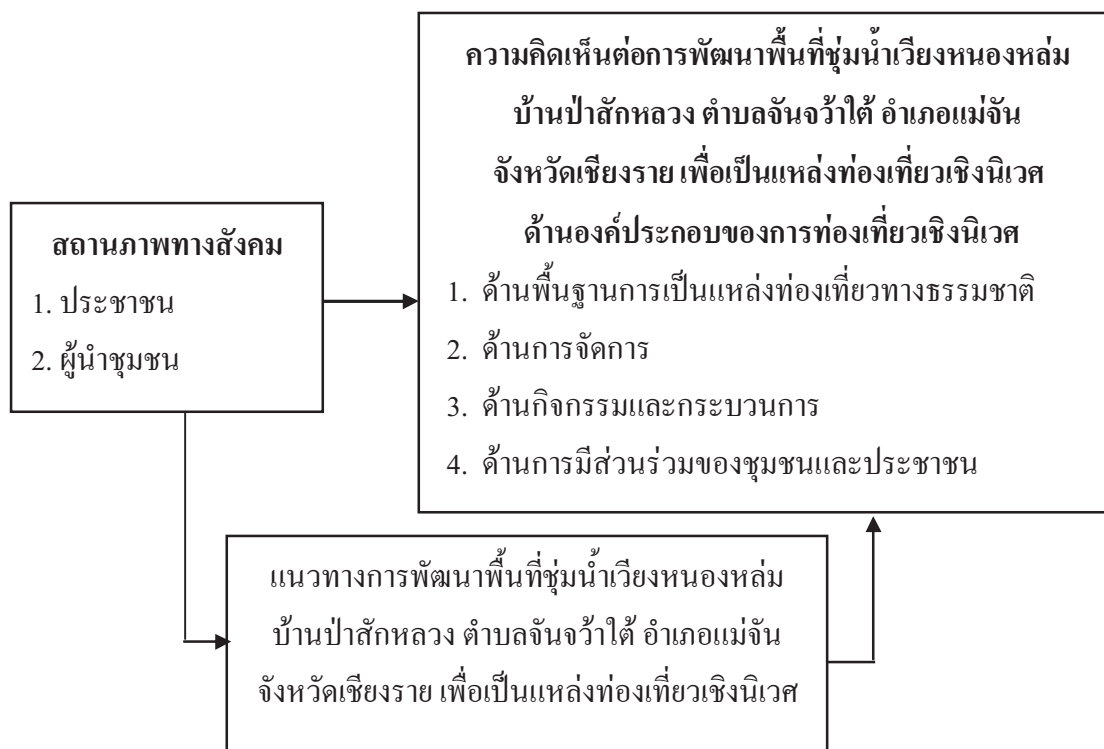
5.2.1 ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

5.2.2 ด้านการจัดการ

5.2.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

5.2.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้นำชุมชนและประชาชนที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการจัดการ กิจกรรมและกระบวนการ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน แตกต่างกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวทางพัฒนา หมายถึง การดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลง การปรับปรุงแก้ไข การอนุรักษ์และการบำรุงรักษาพื้นที่หนองน้ำสาธารณะบริเวณเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง หมู่ที่ 1,2 ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย จำนวน 2 ด้าน ประกอบด้วย ด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ 1) ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2) ด้านการจัดการ 3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนและด้านหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ 1) ด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม 2) ด้านประโยชน์ระยะยาว

แก่ทรัพยากรชุมชน 3) ด้านการเสริมสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว 4) ด้านการยอมรับลักษณะที่เป็นอยู่ของแหล่งท่องเที่ยว 5) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน

พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) หมายถึง ลักษณะทางภูมิประเทศที่มีรูปแบบเป็น พื้นที่ลุ่ม พื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ลุ่มชื้นแฉะ พื้นที่ฉ่ำน้ำ มีน้ำท่วม มีน้ำขัง พื้นที่พรุ พื้นที่แหล่งน้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขังหรือท่วมอยู่ถาวรและชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและน้ำทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อยและน้ำเค็ม รวมไปถึงพื้นที่ชายฝั่งทะเลและพื้นที่ของทะเล ในบริเวณซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำสุดมีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร

เวียงหนองล่อง หมายถึง พื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่องที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลจันจว้า คือ บ้านห้วยน้ำราก หมู่ที่ 4, 5 และ 9 บ้านต้นยาง หมู่ที่ 7 ตำบลจันจว้า บ้านป่าสักหลวง หมู่ที่ 1, 2 บ้านกิวพร้าว หมู่ที่ 4 และบ้านป่าถ่อน หมู่ที่ 11 ตำบลจันจว้าได้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่องที่นักท่องเที่ยวสามารถศึกษาความงดงามสุนทรียภาพ โดยมีการรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม รวมทั้งการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วให้คงสภาพที่ดีต่อไป

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การดำเนินการให้มีการเปลี่ยนแปลง การปรับปรุงแก้ไข การอนุรักษ์และการบำรุงรักษาพื้นที่หนองน้ำสาธารณะเวียงหนองล่อง บ้านป่าสักหลวง ตามแนวทางการพัฒนาจำนวน 4 ด้าน คือ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการและด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน

ผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลที่ชุมชนเลือกขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนของชุมชนในการวางแผนและกำหนดวิธีปฏิบัติ ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมติดตามประเมินผล กำหนดมาตรการและระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่จะใช้ร่วมกัน ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนันและกรรมการหมู่บ้าน

ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลจันจว้า 2 ตำบล จำนวน 23 หมู่บ้าน 5,512 ครัวเรือน โดยมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 14,964 คน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาพื้นที่เวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องในหลากหลายสาขาที่มีความสัมพันธ์กับแนวทางการพัฒนาบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายและใช้เป็นแนวทางในการศึกษาโดยสรุปเป็นใจความสำคัญเอาไว้ ดังนี้

1. พื้นที่ชุ่มน้ำ
2. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว
4. การมีส่วนร่วมของประชาชน
5. บริบทพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พื้นที่ชุ่มน้ำ

ความหมาย

กรมพัฒนาที่ดิน (<http://th.wikipedia.org>, 2553) พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) หมายถึง ลักษณะทางภูมิประเทศที่มีรูปแบบเป็น พื้นที่ลุ่ม พื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ลุ่มชื้นแฉะ พื้นที่ลุ่มน้ำ มีน้ำท่วม มีน้ำขัง พื้นที่พรุ พื้นที่แหล่งน้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขังหรือท่วมอยู่ถาวร และชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและน้ำทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อยและน้ำเค็ม รวมไปถึงพื้นที่ชายฝั่งทะเลและพื้นที่ของทะเล ในบริเวณ ซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำสุดมีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร

คุณประโยชน์

คุณประโยชน์ของพื้นที่ชุ่มน้ำ คือ การเป็นแหล่งน้ำ แหล่งเก็บกักน้ำฝนและน้ำท่า เป็นแหล่งทรัพยากรและผลผลิตธรรมชาติ ที่มนุษย์สามารถเข้าไปเก็บเกี่ยวใช้ประโยชน์ได้และมีความสำคัญต่อการคมนาคมในท้องถิ่น รวมถึงการเป็นแหล่งรวมสายพันธุ์พืชและสัตว์ อันมีความสำคัญทางนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งของผู้ผลิตที่สำคัญในห่วงโซ่อาหาร นอกจากนี้บางแห่งยังมีความสำคัญด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นและเป็นแหล่งศึกษาวิจัยทางธรรมชาติวิทยา อีกด้วย

หน้าที่

โดยการอุ้มซับพลังอันรุนแรงของลมและคลื่น พื้นที่ชุ่มน้ำ คือ ตัวปกป้องแผ่นดินที่เชื่อมต่อจากพายุ น้ำท่วมและความเสียหายจากการกระแทกของคลื่น ดินไม้ในพื้นที่ชุ่มน้ำช่วยกรองมลพิษและสิ่งสกปรกที่มากับน้ำ ที่ลุ่มชื้นและน้ำจืดส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณที่ราบน้ำท่วมของแม่น้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ระหว่างบริเวณน้ำขึ้นน้ำลง เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด ที่แสดงให้เห็นการแพร่กระจาย (Invasion) การปรับตัว (Modification) และการทดแทน (Succession) ของพืชพรรณในพื้นที่ กระบวนการแพร่กระจายและการทดแทนได้แก่การเจริญงอกงามของหญ้าทะเล พืชเหล่านี้ช่วยดักตะกอนและเพิ่มอัตราการตกตะกอน ตะกอนที่ถูกจับไว้จะเพิ่มกลายเป็นที่เลนราบ สิ่งมีชีวิตในเลนเริ่มตั้งตัวและกระตุ้นให้เกิดสิ่งมีชีวิตรูปแบบอื่นมากขึ้นทำให้องค์ประกอบอินทรีย์ของดินป่าแสม โกงกางขึ้นงอกงามบนพื้นที่น้ำตื้นที่มีความลาดเลยไปจากที่เลนราบ เป็นผลให้ความรุนแรงของกระแสน้ำขึ้นลงลดลง พวกดินไม้เหล่านี้ทำให้การตะกอนตมมากขึ้นทำให้การเกิดที่ลุ่มชื้นและน้ำเค็มขึ้น ความเค็มตามธรรมชาติของดินจำกัดให้มีเฉพาะพืชพรรณทนเค็มเท่านั้นที่ขึ้นทดแทนได้ เช่น หญ้าชายเลน หญ้าทรงกระเทียม ฯลฯ ในระหว่างการทดแทนกันแต่ละครั้งก็ยังมี การเปลี่ยนความหลากหลายในชนิดพืชและสัตว์ของการเกิดทดแทนแต่ละครั้งด้วย ในที่ลุ่มชื้นและที่เป็นน้ำเค็มมีความหลากหลายในชนิดพืชพรรณค่อนข้างมาก วัฏจักรทางอาหารและที่อยู่สำหรับสิ่งมีชีวิตที่ต้องการวิถีชีวิตเฉพาะ (Niche Specialization) มากทำให้พื้นที่ชุ่มน้ำประเภทนี้กลายเป็นระบบนิเวศที่ให้ผลิตผลสูงที่สุดในพื้นที่ประเภทอื่นใดบนโลก

ประเภทของพื้นที่ชุ่มน้ำ

พื้นที่ชุ่มน้ำ มีความหมายครอบคลุมถึงแหล่งน้ำเกือบทุกประเภท ได้แก่ ห้วย หนอง คลอง บึง บ่อ กระจัง (กระจัง) บาราย แม่น้ำ ลำธาร แคว หนอง ชายคลอง ฝิ่งน้ำ สบน้ำ สระ ทะเลสาบ แอ่ง ลุ่ม กุด ทุ่ง กว๊าน ฝาย บึง ทาม พรุ สบู่ แก่ง น้ำตก หาดหิน หาดกรวด หาดทราย หาดโคลน หาดเลน ชายทะเล ชายฝั่งทะเล พืดหินปะการัง แหล่งหญ้าทะเล แหล่งสาหร่ายทะเล คุ้ง อ่าว ดินดอนสามเหลี่ยม ช่องแคบ ชะวากทะเล ตะกาด หนองน้ำ กร่อย ป่าพรุ ป่าเลน ป่าชายเลน ป่าโกงกาง ป่าจาก ป่าแสม รวมทั้งนาข้าว นาทุ่ง นาเกลือ บ่อปลา เป็นต้น โดยมีประเภทหลักที่สำคัญ คือ

1. พรุ (Bog) หรือ มัสเซก (พรุเขตหนาว) คือ ดินพืดที่เป็นกรด (พรุพืด – Peat Bog)
2. ทุ่งมัวร์ (Moor) ในขั้นแรกมีลักษณะเหมือนพรุแต่ต่อมาได้รวมตัวกับดินบนยอดเนิน
3. มอสส์ (แหล่งที่อยู่) ได้แก่พรุที่ยกตัวสูงขึ้นในสก็อตแลนด์
4. พรุดินค่าง (Fen) คือ ดินพรุน้ำจืดที่มีคุณสมบัติทางเคมีของน้ำใต้ดินเป็นด่าง

ซึ่งหมายความว่ามีส่วนส่วนของประจุไฮดรอกไซด์ ปานกลางถึงสูง (มีค่า pH มากกว่า 7)

5. ที่ลุ่มชื้นแฉะ (Marsh) อาจเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นน้ำจืดหรือน้ำเค็มก็ได้ ลักษณะสำคัญของมันก็คือ ความเปิดโล่งที่มีพืชพรรณประเภทเตี้ยขึ้นอยู่

6. ที่ลุ่มชื้นแฉะชายฝั่ง (น้ำเค็ม) อาจอยู่คู่กับซวากทะเลและอยู่ยาวตามทางน้ำระหว่างเกาะขวางชายฝั่งและชายฝั่งด้านใน พืชพรรณอาจเริ่มจากต้นกก ที่ขึ้นในน้ำกร่อยไปจนถึงต้นซาลิโคเนีย ที่ขึ้นบนดินเลนเค็ม พื้นที่ประเภทนี้ยังอาจปรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยเลี้ยงสัตว์หรือนาเกลือ

7. ที่ลุ่มชื้นแฉะน้ำจืดอาจประกอบด้วย หลุ่ม กก หลุ่มทรงกระเทียมและไม้ล้มลุกอื่นๆ (อาจมีไม้พุ่มเตี้ย) ที่อยู่ได้กับน้ำตื้น ถือเป็นพรุที่มีรูปแบบเปิดโล่ง

8. คาร์ร (Carr) คือ พรุดินต่างอีกชนิดหนึ่งที่ได้พัฒนามาถึงจุดที่สามารถรองรับต้นไม้ได้ คาร์รเป็นชื่อเรียกกันยุโรปตอนเหนือ

9. ฆาบ (Swamp) คือ พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีต้นไม้ขึ้นมากกว่าหญ้าและวัชพืชเตี้ย เป็นชื่อที่เรียกในเขตร้อนและอเมริกาเหนือ ดินและน้ำอาจมีความเป็นกรด โดยฆาบที่เป็นที่รู้จักในประเทศไทย คือ ฆาบตาพุด ฆาบพระจันทร์ ฆาบอำมฤตและฆาบกะเบา

10. ป่าชายเลน (Mangrove Forest) คือ พื้นที่ที่สภาพที่ลุ่มน้ำเค็มหรือน้ำกร่อยที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่เป็นส่วนใหญ่ เช่น ต้นโกงกาง แสม ลำพู ชะคราม เช่น ป่าชายเลนอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา ป่าชายเลนศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

11. บึงบายู (Bayou) หรือ (Slough) เป็นชื่อที่เรียกร่องหรือทางน้ำที่ไหลผ่านฆาบหรือบึง บางครั้งก็เรียก "ร่องน้ำขึ้น-ลง" (Creek)

12. พื้นที่ชุ่มน้ำมนุษย์สร้าง สิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ที่สร้างขึ้นเพื่อจงใจให้เป็นที่สำหรับรองรับน้ำท่วมฉับพลัน เพื่อทำให้น้ำโสโครกสะอาดขึ้น ส่งเสริมให้เกิดที่พักรังและที่อยู่อาศัยของสัตว์และอาจเพื่อประโยชน์ด้านการหย่อนใจ อาจเรียกว่าแก้มลิงก็ได้

13. หนองน้ำในที่ดิน (Pocosin) คือ พื้นที่ชุ่มน้ำที่คล้ายพรุการมีไม้พุ่มและต้นไม้ทนไฟขึ้นเป็นส่วนใหญ่ พบมากในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐฯ

ทั้งนี้พื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ในเขตน้ำขึ้นน้ำลง (Intertidal) ที่พบตามชายฝั่งทะเลจะต้องมีอุณหภูมิไม่สุดโต่ง คลื่นไม่รุนแรงจัดมาก มีความเค็มไม่สูงและการนำพาของตะกอนเบาบาง รวมทั้งอยู่ในตำแหน่งที่เข้าลักษณะระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของซวากทะเล (Estuarine Environment)

พื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทย

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่ง วรรณพร วัฒนชานุกร (2540 : บทนำ) ได้สำรวจและพบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ชุ่มน้ำประกอบด้วยป่าชายเลน ป่าพรุ หนอง บึง สนุ่น ทะเลสาบและแม่น้ำกระจายอยู่

ทั่วประเทศรวมเนื้อที่ได้ 21.36 ล้านไร่ เท่ากับร้อยละ 6.75 ของพื้นที่ประเทศโดยแบ่งกลุ่มตามลำดับความสำคัญตามอนุสัญญาแรมซาร์ ได้ดังนี้

1. พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับระหว่างประเทศที่ขึ้นทะเบียนแรมซาร์ 10 แห่ง
2. พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ 61 แห่ง
3. พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติ 48 แห่ง
4. พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับท้องถิ่น 19,295 แห่ง
5. พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีสมควรได้รับการคุ้มครองและฟื้นฟู 28 แห่ง

การปรับตัวให้เข้ากับความเครียดทางธรรมชาติ

พื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณน้ำขึ้นน้ำลง ถือเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ที่รับความเครียดทางธรรมชาติ (Natural Stress) นี้เกิดจากความเค็มและการขึ้นลงของน้ำทะเล พื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณน้ำขึ้นน้ำลงนี้จึงต้องทนและสามารถอยู่รอดจากสภาพที่รุนแรงมากที่สุดจากคลื่นน้ำเค็มที่ขึ้นสูงสุดและความจืดของน้ำจืดเมื่อเวลาน้ำลงและในช่วงน้ำเอ่อที่เป็นน้ำกร่อย ซึ่งขึ้นลงเป็นประจำในเวลาต่างๆ ต้น โกงกางสีเทา จัดการกับปัญหาน้อยโดยไล่เกลือออกทางตุ่มตามระบบรากที่ลอย มีกักตุ่มเกลือในใบและมีใบเกลือที่ลดการสูญเสียน้ำ แต่ถึงกระนั้นต้น โกงกางเหล่านี้ก็ยังอ่อนแอต่อการเปลี่ยนระดับความจืดหรือเค็มที่ผิดปกติ

การเปลี่ยนแปลงการขึ้นลงของน้ำทะเลจากการไหลตามผิวบนที่เพิ่มขึ้นหรือระบบการระบายน้ำที่เปลี่ยนไปทำให้น้ำท่วมรากไม้แสมโกงกางมากขึ้นนานกว่าปกติ ย่อมมีผลต่อรากหายใจที่ไหลจากผิวดินพื้นน้ำที่ระดับปกติ นอกจากนี้คุณภาพน้ำที่เปลี่ยนไป ยังอาจทำให้เกิดความยากที่จะรอดชีวิตของต้นไม้เหล่านี้ได้

สิ่งมีชีวิตบางชนิด เช่น หอยและหอยกาบ เป็นตัวช่วยบ่งชี้ความสมบูรณ์หรือการเสื่อมถอยของระบบนิเวศที่กำลังอยู่ในสถานะเครียดได้ การลดปริมาณธาตุอาหารในระบบนิเวศมีผลให้การผลิตของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ลดลง การเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดขึ้น พื้นที่ชุ่มน้ำส่วนใหญ่จะถูกเติมน้ำหรือระบายให้แห้ง เพื่อการใช้ประโยชน์หลายๆ อย่างของมนุษย์ ตั้งแต่เกษตรกรรมไปถึงที่จอดรถ สาเหตุคือ ความไม่รู้ กล่าวคือ ยังไม่รู้คุณค่าทางเศรษฐกิจของพื้นที่ชุ่มน้ำ ตัวอย่างเช่น กุ้ง และ ปลา ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่จับขายได้ในน้ำลึกเกิดจากการขยายพันธุ์และอนุบาลเติบโตในช่วงแรกในพื้นที่ชุ่มน้ำ

มนุษย์สามารถเพิ่มพื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณน้ำขึ้นน้ำลงให้สมบูรณ์และได้ประโยชน์สูงสุดด้วยการลดสาเหตุที่ทำให้เกิดกระทบให้เหลือน้อยที่สุด คิดค้นยุทธวิธีการจัดการที่จะช่วยปกป้องและหากเป็นไปได้ควรทำการฟื้นฟูระบบนิเวศส่วนที่เสียหายหรือที่เสี่ยงต่อการเสียหาย

การปกป้องหรือฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณน้ำจืดน้ำจืด

ในช่วงที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ มนุษย์ได้ทุ่มเทความพยายามอย่างมากเพื่อระบายน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อพัฒนาเพื่อการต่างๆ หรือเติมหรือกั้นฝ่ายยกระดับน้ำให้สูงเพื่อกิจกรรมทางนันทนาการ นับตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา ได้เกิดความพยายามในรูปแบบใหม่เพื่อการสงวนรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำที่ใช้สอยที่เป็นธรรมชาติดั้งเดิมของพื้นที่ชุ่มน้ำไว้ ซึ่งบางครั้งต้องใช้งบประมาณสูงมาก ตัวอย่าง ได้แก่ ความพยายามของหน่วยงานทหารช่างสหรัฐฯ ในการเอาชนะธรรมชาติด้วยการควบคุมการท่วมของน้ำแล้วใช้พื้นที่เพื่อการพัฒนา ซึ่งโครงการนี้ยังคงอยู่แต่ปัจจุบันกลับเป็นการฟื้นฟูและปกป้องในพื้นที่ชุ่มน้ำกลับเข้าสู่สภาพปกติที่เป็นแหล่งพักพิง ขยายพันธุ์และอนุบาลสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ รวมทั้งเปลี่ยนแปลงวิธีการควบคุมน้ำท่วม ซึ่งได้แก่

1. การแยกออกหรือกั้นออก หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำมักจัดให้มีทางเข้าและทางสัญจรให้ไปถึงเฉพาะบริเวณที่กำหนดไว้ ในขณะที่เดียวกันก็ออกข้อจำกัดไม่ให้คนเข้าถึงพื้นที่อื่นที่ประปราย การออกแบบจัดวางทางเดิน ไม้สะพาน ไม้ (Boardwalks) หรือทางเดินเฉพาะบนดิน ซึ่งนับเป็นยุทธวิธีการจัดการสงวนรักษาพื้นที่ที่ประปรายทางนิเวศเอาไว้ รวมทั้งการออกใบอนุญาตที่มีการจำกัดจำนวน

2. การศึกษาในอดีต พื้นที่ชุ่มน้ำถูกมองว่าเป็นที่ดินที่เปล่าไร้ประโยชน์ การรณรงค์ด้านการศึกษาได้ช่วยให้ความเข้าใจและปรับเปลี่ยนแนวความคิดของสาธารณชน ไปในทางดีและถูกต้องขึ้น ทำให้สาธารณชนหันมาสนับสนุนพื้นที่ชุ่มน้ำ แต่เนื่องจากพื้นที่ชุ่มน้ำอยู่กระจายในพื้นที่รับน้ำ จึงต้องจัดให้มีไกด์คอยให้คำอธิบายสำหรับประชาชนทั่วไปมีการไปบรรยายให้ความรู้ตามโรงเรียน ทำการติดต่อประสานงานกับสื่อต่างๆ รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำ

อนุสัญญาแรมซาร์ว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำของโลก (กรมปศุสัตว์. <http://www.dld.go.th>, 2553)

สืบเนื่องจากความห่วงใยจากการสูญเสียพื้นที่ชุ่มน้ำที่เกิดขึ้นในอัตราสูงที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบอุทกวิทยาโดยรวมของโลก รวมทั้งการเริ่มเข้าใจในคุณค่าเชิงนิเวศวิทยา ที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมในอนาคต ประเทศต่างๆ จึงร่วมกันจัดประชุมหาหนทางร่วมกันเพื่อปกป้องพื้นที่ชุ่มน้ำในระดับนานาชาติขึ้น

การประชุมทางวิชาการว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำได้จัดขึ้นเป็นครั้งแรกที่ประเทศอิหร่านเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 ที่เมืองแรมซาร์ (Ramsar) โดยมีผู้แทนเป็นทางการของรัฐบาลประเทศต่างๆ มาชุมนุมหารือหาแนวปฏิบัติให้แต่ละชาตินำไปปฏิบัติและหาทางร่วมมือกันช่วยอนุรักษ์ ยับยั้งการสูญเสียและเพื่อใช้ทรัพยากรพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาดมากขึ้น เรียกว่าอนุสัญญาแรมซาร์ จะมีผล

ใช้บังคับเมื่อมีประเทศต่างๆ ร่วมลงนามตั้ง 7 ประเทศขึ้นไป ซึ่งครบ 7 ประเทศและมีผลใช้บังคับเมื่อ พ.ศ. 2518

ปัจจุบันมีประเทศเข้าร่วมชมนุม 153 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทย มีการประกาศพื้นที่ชุ่มน้ำ แรมซาร์ (Ramsar Sites) ที่มีความสำคัญต่อ โลกครั้งนั้น 1634 แห่ง รวมเป็นเนื้อที่ได้ 145.6 แสกตาร์ หรือ 910 ล้านไร่ ได้มีการประกาศภารกิจของการชมนุมครั้งนั้นไว้ว่า: “ภารกิจของการชมนุมวิชาการนี้ ได้แก่ การอนุรักษ์และการใช้พื้นที่ชุ่มน้ำทั้งหมดอย่างชาญฉลาดผ่านหน่วยงานระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับชาติและที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ โดยให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการทำให้ บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแบบอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นทั่วโลก”

ประเทศไทยและการเข้าร่วมในอนุสัญญาแรมซาร์ (กรมปศุสัตว์. <http://www.dld.go.th>, 2553)

ประเทศไทยได้ตกลงเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำหรืออนุสัญญาแรมซาร์ และปฏิบัติตามพันธกรณีเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2541 เป็นลำดับที่ 110 โดยเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำควน จี่เสียน เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ ซึ่งจะได้อ้างชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “Ramsar Site” ได้และถือได้ว่าเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่จัดไว้ใน ทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (List of Wetland of International Importance)

ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Site) 10 แห่ง ได้แก่

1. พื้นที่ชุ่มน้ำพรุควนจี่เสียนเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดสงขลา-พัทลุง ลำดับที่ 948 ประกาศเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 เนื้อที่ 281,625 ไร่ ตำแหน่งที่ตั้ง 07°50'N 100°08'E
2. พื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงโหลง จังหวัดหนองคาย ลำดับที่ 1098 ประกาศเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 เนื้อที่ 8,062 ไร่ ตำแหน่งที่ตั้ง 17°59'N 103°59'E
3. พื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม ลำดับที่ 1099 ประกาศเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 เนื้อที่ 15,056.25 ไร่ ตำแหน่งที่ตั้ง 13°21'N 099°59'E
4. พื้นที่ชุ่มน้ำปากแม่น้ำกระบี่ จังหวัดกระบี่ ลำดับที่ 1100 ประกาศเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 เนื้อที่ 133,118 ไร่ ตำแหน่งที่ตั้ง 07°58'N 098°55'E
5. พื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองบงคาย จังหวัดเชียงราย ลำดับที่ 1101 ประกาศเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 เนื้อที่ 39,000 ไร่ ตำแหน่งที่ตั้ง 20°14'N 100°02'E
6. พื้นที่ชุ่มน้ำเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ (พรุโต๊ะแดง) จังหวัดนราธิวาส ลำดับที่ 1102 ประกาศเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 เนื้อที่ 15,056.25 ไร่ ตำแหน่งที่ตั้ง 06°12'N 101°57'E

7. พื้นที่ชุ่มน้ำหาดเจ้าไหม (144,330 ไร่) - เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง (279,687 ไร่) - ปากแม่น้ำตรัง (100,000 ไร่) จังหวัดตรัง ลำดับที่ 1182 ประกาศเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2545 เนื้อที่รวมทั้งสิ้น 524,017 ไร่ ตำแหน่งที่ตั้ง 07°22'N 099°24'E
8. พื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติแหลมสน-ปากแม่น้ำกระบือ-ปากคลองกะเปอร์ ลำดับที่ 1183 จังหวัดระนอง ประกาศเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2543 เนื้อที่ 120,675 ไร่ ตำแหน่งที่ตั้ง 09°36'N 098°39'E
9. พื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ลำดับที่ 1184 ประกาศเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2545 เนื้อที่ 15,056.25 ไร่ ตำแหน่งที่ตั้ง 09°37'N 099°41'E
10. พื้นที่ชุ่มน้ำอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา ลำดับที่ 1185 ประกาศเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2545 เนื้อที่ 40,250 ไร่ ตำแหน่งที่ตั้ง 08°17'N 098°36'E

การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

การบริหารเป็นสิ่งสำคัญที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยมีบทบาทและความสำคัญของการบริหารนั้นมีความสัมพันธ์กับอารยธรรมและการดำรงชีวิตของมนุษย์เลยทีเดียว ดังที่ สมพงษ์ เกษมสิน (2535 : 53-57) ได้กล่าวว่า เมื่อมนุษย์รวมกันอยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่มมีหัวหน้าปกครองเกื้อกูลกัน ในระหว่างพวกเขาและเผ่าเดียวกัน โดยมาจาริตประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำกับ ความประพฤติของกลุ่มชนเหล่านั้น เมื่อกลุ่มสังคมขยายเติบโตขึ้น มีความซับซ้อนมากขึ้น มนุษย์ก็เริ่มสร้างและวางระเบียบ กฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ โดยเรียนรู้จากประสบการณ์และความเชื่อถือ ทั้งนี้โดยมุ่งหวังที่จะให้เกิดความสำเร็จ เรียบร้อยขึ้นในองค์การและเกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมนั้น

ความหมายของการบริหารจัดการ

วิโรจน์ สารรัตนะ (2542 : 7) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า คือ กระบวนการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ คือ การวางแผน (Planning) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

มหาวิทยาลัยศิลปากร (2546 : 5) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการ (Management) หรือ การบริหาร หรือ การบริหารจัดการ หมายถึง ชุดของหน้าที่ต่างๆ ที่กำหนดทิศทางในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2550 : 15) ให้ความหมายว่า การบริหารจัดการ (Management) หมายถึง กระบวนการในการบริหารบุคลากร ทรัพยากรและตัวงานเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดและบรรลุเป้าหมายขององค์การแบบบูรณาการ

สำนักงานประกันคุณภาพ (<http://www.chandra.ac.th>, 2553) ได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่บริหารของหน่วยงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถาบันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โดยอาศัยภาวะผู้นำที่จะเพิ่มสมรรถภาพความสามารถและรวมน้ำใจของบุคลากรในองค์การให้สามารถทำงานเป็นทีม มีความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้และพัฒนาระดับมาตรฐานการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศาสตร์และศิลปะ ตลอดจนอำนาจของตน ดำเนินการด้วยวิธีการที่เหมาะสม โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

กระบวนการบริหาร

กระบวนการบริหาร หรือการประกอบการในการบริหารหรือบางทีถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้บริหารนั้น ได้มีผู้ให้ความเห็นถึงลำดับขั้นที่สำคัญของกระบวนการบริหารไว้แตกต่างกัน บางท่านเห็นว่าน่าจะต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ การประสานงาน และการควบคุมงาน เป็นต้น แนวคิดกระบวนการบริหารประกอบด้วย (กรมปศุสัตว์, <http://www.dld.go.th>, 2553)

1. P-Planning หมายถึง การวางแผน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงนโยบาย ทั้งนี้เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นมีความสอดคล้องกันในการดำเนินงาน แผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้ในทางวิชาการและ วิจารณ์เหตุ วิจารณ์เหตุการณ์ในอนาคตแล้วกำหนดวิธีการ โดยถูกต้องอย่างมีเหตุผลเพื่อให้ดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องและสมบูรณ์
2. O-Organizing หมายถึง การจัดส่วนราชการหรือองค์การ ซึ่งในการศึกษาบางแห่งก็พิจารณา รวมไปถึงการปฏิบัติงาน วิธีการจัดการด้วยเรื่องการจัดการแบ่งส่วนงานนี้จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น การจัดแบ่งงานเป็นกรม กอง แผนก ก็ได้ นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุมหรือพิจารณาในแง่หน่วยงาน เช่น หน่วยงานหลัก หน่วยงานปรึกษา เป็นต้น
3. S-Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้เหมาะสม รวมถึงการที่จะเสริมสร้างสัมพันธภาพในหน่วยงาน
4. D-Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการอำนวยการ รวมทั้งการควบคุมงาน นิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหาร เช่น ภาวะผู้นำ มนุษย์สัมพันธ์และการจูงใจ
5. Co- Coordinating หมายถึง ความร่วมมือประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นต้นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การประสานงานที่ดีขึ้นอันจะสอดคล้องกับการติดต่อสื่อสาร
6. R-Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนถึงการประชาสัมพันธ์

7. B-Budgeting การงบประมาณ ศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงินเป็นเครื่องมือในการควบคุมงาน

ทรัพยากรทางการจัดการ (กรมปศุสัตว์. <http://www.dld.go.th>. 2553)

ทรัพยากรทางการจัดการ (Management Resources) ประกอบด้วย 6 M's คือ

1. Men หมายถึง คน หรือ ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) หรือทรัพยากรบุคคล
2. Money หมายถึง เงินทุน
3. Material หมายถึง วัสดุดิบ
4. Machine หมายถึง เครื่องจักร
5. Method or Management หมายถึง วิธีการจัดการ
6. Market หมายถึง การตลาด

การจัดการด้านการท่องเที่ยว

มนัส สุวรรณ และคณะ (2541 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้นต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม

การพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวเป็นระบบและบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องพิจารณาระบบย่อยและองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น รวมถึงพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวด้วย

ระบบการท่องเที่ยว จำแนกได้ 3 ระบบ ดังนี้ มนัส สุวรรณ และคณะ (2541 : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) อันประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึง สภาพทางกายภาพของทรัพยากร ซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น
2. การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Services) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้นๆ
3. การตลาดท่องเที่ยว (Tourism Marketing) เป็นส่วนของความต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายถึงกิจกรรม รูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว เป็นสรรพสิ่งที่รองรับในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัยโดยสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว โดยตรง เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ เช่น การอำนวยความสะดวกในการเข้าและออกประเทศ การให้บริการท่องเที่ยว

2. สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยอ้อม เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศแล้ว แม้จะไม่มีนักท่องเที่ยว รัฐบาลก็ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้แก่ประชาชนของตน ส่วนการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวถือเป็นผลพลอยได้ ประกอบด้วย 3 อย่าง คือ

2.1 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ได้แก่ การสื่อสาร การไฟฟ้า การประปา การคมนาคม การสุขาภิบาล การศึกษาและการสาธารณสุข เป็นต้น

2.2 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐบาลให้ความปลอดภัยทั้งร่างกาย ทรัพย์สินและการเดินทางแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและความเดือดร้อนต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การโจรกรรม ปล้นจี้ ชิงทรัพย์ การก่อความไม่สงบและความปลอดภัยจากบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

2.3 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่เสริม หรือสนับสนุนเพิ่มความความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การบริการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การบริการเสริมความงามและบริการรักษาพยาบาล เป็นต้น

บทบาทของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

บทบาทของชุมชนที่มีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว สามารถจำแนกได้ 2 ประการ คือ (ปรัชญากรณ์ ไชยคช. <http://conservation.forest.ku.ac.th>. 2553)

1. บทบาทตามสิทธิกฎหมาย รัฐบาลไทยได้ลงนามรับหลักการปฏิญญาของ UN ในการประชุม Rio Summit 1992 ได้นำหลักการ Agenda 21 ไปปรับปรุงกฎหมายในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2540 นั้น โครงสร้างทางสังคมของประเทศได้เปลี่ยนไป โดยเฉพาะมิติทางด้านสังคม การรวมตัวกันขององค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ กล้าที่จะเรียกร้องในสิทธิ เริ่มเรียนรู้เรื่องผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา นำบทเรียนและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากผลกระทบทางการท่องเที่ยวมาทบทวน โดยอาศัยกฎหมายรัฐธรรมนูญที่เอื้อประโยชน์และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรมากขึ้น เช่น มาตรา 46 ที่บัญญัติว่า โดยอาศัยและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรตามมาตรา 46 ที่บัญญัติ

ว่า บุคคล ซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการให้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญจากที่ทำให้ชุมชนใช้ความคิดทบทวนและหันมาทวงสิทธิของตัวเองที่จะปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคมที่มีอยู่มากขึ้น

2. บทบาทของชุมชนทางสังคม ถือเป็นกลไกที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ชุมชนสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริม ดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยอาศัยกระบวนการที่เริ่มจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันของคนในชุมชน การจัดเวทีชาวบ้านเรียนรู้จากประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำวิจัยชุมชนของคนในชุมชนเอง การสร้างเครือข่าย เป็นต้น โดยยึดพื้นฐานของการเรียนรู้ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในสังคม มุ่งสู่ความยั่งยืนมาตรการเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และช่วยประชาสัมพันธ์รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนไปในตัวด้วย ตัวอย่างเช่น ชุมชนบ้านกรุงชิง อำเภอพบพิศ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้จัดทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อการพัฒนาในทุกๆ ด้านต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมถึงเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แผนแม่บทดังกล่าวได้ถูกใช้เป็นแนวทางที่สำคัญให้กับชุมชนอื่นที่มีความคิดริเริ่มจะดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แผนดังกล่าว ไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่เข้มแข็งของชุมชนให้เป็นที่รับรู้แล้วยังสะท้อนถึงความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และอาศัยความสามารถของคนในชุมชนเองได้ถือว่าการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนจะช่วยส่งเสริมและประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่แต่ละชุมชนดำเนินการให้ชุมชนอื่นได้เรียนรู้และขยายไปสู่การสร้างเครือข่ายในระดับที่สูงขึ้น เช่น เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้ ซึ่งได้รวมเอาชุมชนที่ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแต่ละจังหวัดมารวมได้

แหล่งข้อมูลความรู้ที่ชุมชนจะนำมาจัดการกับการท่องเที่ยว

เมื่อชุมชนมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการด้านการท่องเที่ยวแล้ว แหล่งความรู้เหล่านั้นจะเป็นประโยชน์ คือ (ปรัชญากรณ์ ไชยคช. <http://conservation.forest.ku.ac.th>. 2553)

1. การเรียนรู้ภายในชุมชน ต้องเริ่มจากการเรียนรู้ภายในของชุมชนก่อน จนเกิดความเข้าใจว่าชุมชนมีเป้าหมายที่จะดำเนินอย่างไร ชุมชนจะได้อะไรจากการดำเนินการ โดยที่คนในชุมชนต้องจัดประชุม โต้เถียง ร่วมปรึกษา ร่วมหารือ กำหนดวัตถุประสงค์กำหนดเป้าหมาย ให้ชัดเจนเมื่อเกิดความชัดเจนทั้งนโยบายและเป้าหมายและวิสัยทัศน์แล้วขั้นต่อไป ชุมชนจะต้องอาศัยพันธมิตรหรือเครือข่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดการ

2. หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง การดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่ชุมชนจะริเริ่ม หรือดำเนินการ ซึ่งก่อให้เกิดความผูกพันต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน การกำหนดมาตรฐานหรือมาตรการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานสากลแล้ว หน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประเด็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หน่วยงานที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องโดยตรงที่สำคัญคือ หน่วยงานของรัฐในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้มีอำนาจตามหน้าที่ มีกฎหมายที่มีผลบังคับใช้และมีงบประมาณที่จะดำเนินการ ดังนั้น การพัฒนาใดๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนจะต้องนำเสนอและผ่านการเห็นชอบ หรือร่วมหารือกับหน่วยงานเหล่านี้

หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยว คือ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (กก.) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งมีภาระหน้าที่หลักต่อการพัฒนา อนุรักษ์ พื้นฟูและส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดำเนินการโดยชุมชน เป็นโจทย์หนึ่งที่ ททท. เข้ามาเกี่ยวข้องโดยตรง การจัดทำแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นับเป็นอีกภารกิจหนึ่งที่ ททท. ได้ดำเนินการเพื่อเพิ่มความชัดเจนให้กับชุมชนที่จะดำเนินการท่องเที่ยว บทเรียนประสบการณ์เหล่านี้ ชุมชนต้องเรียนรู้เอง เพื่อนำมาเป็นองค์ความรู้ ฐานข้อมูลในการบริหารจัดการท่องเที่ยว

3. สถาบันการศึกษาในพื้นที่ เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ที่สำคัญของชุมชนทุกแขนง รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการพัฒนาหลายๆ โครงการที่เกิดขึ้นหลายๆ พื้นที่ของประเทศเกิดความผิดพลาด การขัดแย้งและต่อต้านทำให้โครงการไม่ประสบความสำเร็จตามกำหนดการอันสืบเนื่องมาจากการขาดคำแนะนำข้อปรึกษาจากสถาบันการศึกษา หรือนักวิชาการที่มีความชำนาญเฉพาะสาขา การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นแขนงวิชาหนึ่งที่ต้องอาศัยองค์ความรู้เฉพาะด้านในการพัฒนาความผิดพลาดที่เกิดขึ้น เช่น การพัฒนาบ่อน้ำร้อน โดยอาศัยความเข้าใจของผู้บริหารในท้องถิ่น ถือเป็นบทเรียนสำคัญที่ชุมชนได้รับ เนื่องจากผลของการพัฒนาที่ขาดองค์ความรู้ทางด้านวิชาการทำให้แหล่งท่องเที่ยว ได้รับผลกระทบและไม่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยว สถาบันการศึกษาและนักวิชาการจึงถือได้ว่าเป็นจิ๊กซอว์ที่จะเติมเต็มองค์ความรู้ให้กับชุมชนที่จะเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

4. ภาคเอกชน หลักจากที่ชุมชนได้จัดตั้งองค์กรชุมชนเตรียมความพร้อมที่จะนำเสนอรูปแบบของการท่องเที่ยวแล้ว ภาคเอกชนถือว่า มีความสำคัญต่อชุมชนที่จะช่วยเชื่อมต่อการการตลาด ที่จะนำตัวสินค้าและกิจกรรมออกสู่การเรียนรู้ของผู้บริโภค อาจกล่าวได้ว่าจุดด้อยหรือจุดอ่อนของชุมชนหลายๆ ชุมชนที่ดำเนินการด้านการท่องเที่ยว คือ การตลาด ซึ่งเป็นศาสตร์ที่

ชุมชนยังขาดความเข้าใจต่อการจัดการภาคเอกชน ซึ่งมีความถนัดและความชำนาญที่สามารถที่จะช่วย
สานประโยชน์ให้เกิดกับชุมชน นอกจากนี้ยังรวมถึงบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ด้วย

นอกจากหน่วยงานที่กล่าวในเบื้องต้นแล้ว ความรู้ที่ชุมชนควรเรียนรู้ในการดำเนินการด้าน
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังรวมถึงระบบบัญชีชุมชน ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่ง
ท่องเที่ยว กิจกรรมการบริการ การตลาด ประชาสัมพันธ์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องชุมชน ต้องรู้ศักยภาพ
ตัวเองและอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารที่ดี

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 1) กล่าวว่า “ในช่วงของศตวรรษที่ผ่านมาของมนุษย์เริ่มมี
ความตระหนักมากขึ้นกว่าเดิม ความก้าวหน้าและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคมและ
เทคโนโลยีที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อสิ่งแวดล้อมของโลก ไม่ว่าจะเป็น
เป็นปัญหาน้ำเสีย ปัญหาขยะ อากาศเป็นพิษ หรือชั้นโอโซนในบรรยากาศถูกทำลาย ความตระหนักใน
ปัญหาเหล่านี้ได้นำไปสู่ในเรื่องของการพัฒนาอย่างยั่งยืนและให้ความสำคัญว่าเป็นหนทางที่จะ
นำไปสู่ความอยู่รอดของมนุษยชาติ ทำให้แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นที่สนใจอย่างกว้างขวางและ
มีนักวิชาการได้ให้ข้อนิยาม ความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้หลากหลาย ดังต่อไปนี้

ที่ประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศ
แคนาดา เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2533 โดยการประชุมครั้งนี้ทำให้ Shirley Eber นำผลกำหนดหลัก
การพื้นฐานของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 10 ประการ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542 : 1) คือ

1. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน คือ การใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
อย่างพอเพียงต่อความจำเป็นเท่านั้น
2. การลดการบริโภคของเสียที่เกินความจำเป็น
3. การรักษาความหลากหลาย คือ ความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งแวดล้อมทาง
วัฒนธรรมเพื่อรักษาระบบนิเวศให้คงอยู่
4. การรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนการพัฒนา
5. การสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น คือ การสนับสนุนให้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว
โดยพิจารณาทั้งด้านรายได้และการรักษาคุณค่าของสิ่งแวดล้อม
6. การมีส่วนร่วมต่างมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างพร้อมเพียงและเต็มกำลัง
7. การปรึกษากันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและรัฐ คือ การพูดคุย ปรึกษาหารือประชุม ระดม
พลังความคิดและพลังงานของผู้มีส่วนได้เสีย เช่น องค์กรส่วนท้องถิ่น ประชาชน ผู้ประกอบการและ
องค์กรอื่นๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันกำหนดในทิศทางดำเนินงานและป้องกันความผิดพลาดที่
จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและศักยภาพในการประสานงานและความขัดแย้งด้านผลประโยชน์

8. การฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดในการพัฒนาและการปฏิบัติเพื่อ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

9. การตอบสนองการตลาดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้วยการเตรียมข่าวสารข้อมูลที่ต้องการ เป็นประโยชน์ต่อการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับทั้งผู้เกี่ยวข้องและนักท่องเที่ยว

10. การวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึง การวิจัยทั้งก่อนและหลังการดำเนินการเพื่อแก้ไข ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ให้กับนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

องค์การการท่องเที่ยวของแคนาดา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540 : 2) ได้ให้ความหมาย ของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการจัดการทรัพยากรทั้งหมดใน ลักษณะที่สามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคมและสุนทรียภาพ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540 : 2) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืนไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายสำคัญที่สุดในการพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ ยั่งยืน ซึ่งพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ต้องดำเนินการเรื่องขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการด้านการท่องเที่ยว

2. ต้องตระหนักต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีขบวนการด้านการท่องเที่ยว

3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกคนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยว อย่างเสมอเท่าเทียมกัน

4. ต้องชี้้นำตามความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในชนบทท่องเที่ยวอื่นๆ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 6) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ในขณะที่เดียวกันก็ให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอ ภาคเท่าเทียมกัน

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
1. ชีตจำกัดและมาตรฐาน ทางนิเวศวิทยาหรือ สิ่งแวดล้อม	ค่านิยม ความเชื่อที่สนับสนุนให้มีการใช้ การบริ โภคและการบริการ การ จัดการที่คำนึงชิตจำกัดเชิงนิเวศวิทยาและตอบสนองความต้องการของทุกคน อย่างสมเหตุสมผล โดยมีได้ทำให้ระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
2. ขีดจำกัดทางสังคมและเศรษฐกิจ	ความสำเร็จของการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานเพียงพอกับขนาดประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อความเจริญเติบโต ด้านประชากรมีความสอดคล้องกับศักยภาพของระบบนิเวศที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยให้ความสำคัญกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย
3. การเข้าถึงทรัพยากรอย่างเสมอภาคและการเพิ่มความพยายามในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ	ความเจริญเติบโตมิได้มีขีดเพดานสูงสุดด้านจำนวนประชากรหรือการใช้ทรัพยากร ซึ่งหากเกินขีดนี้แล้วจะไปสู่ความหายนะทางนิเวศวิทยา แต่ขีดเพดานสูงสุดนี้ทุกฝ่ายต้องเข้าถึงแหล่งทรัพยากรอย่างเสมอภาคและเพิ่มความพยายามในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ
4. การรักษาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ	การพัฒนาอย่างยั่งยืนกำหนดให้มีการอนุรักษ์ การรักษาและการใช้สายพันธุ์ของพืชและสัตว์อย่างรู้คุณค่า โดยไม่ก่อให้เกิดการสูญสิ้นหรือสูญหายของสิ่งมีชีวิตนั้นๆ
5. การลดผลกระทบทางลบ	การพัฒนาอย่างยั่งยืนกำหนดว่าผลกระทบทางลบที่มีต่อปริมาณและคุณภาพของทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าและองค์ประกอบอื่นๆทางธรรมชาติ จะต้องมีน้อยที่สุดเพื่อรักษาความสมดุลของระบบธรรมชาติไว้
6. การมีส่วนร่วมโดยชุมชน	ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการบริหาร การพัฒนาและการจัดการรวมถึงการมีอำนาจควบคุมการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาใดๆที่จะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศของท้องถิ่น
7. กรอบความคิดเชิงนโยบาย	โลกชีวภาพ คือ บ้านของมวลมนุษยชาติ การมีส่วนร่วมการจัดการร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความมั่นคงทางการเมืองของทั้งโลก

ที่มา : (กานต์พิชชา ศรีคุณาพงษ์. 2545 : 11)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทิศทางของการท่องเที่ยว ได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในราว ค.ศ. 1980 มีการนำเสนอทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยว (Alternative Tourism) ในรูปแบบการนำเสนอต่างๆ เช่น Appropriate, Solf, Green, Sustainable และ Ecotourism) เป็นต้น Ecotourism เป็นทางเลือกที่หลายฝ่ายเห็นว่ามีเหมาะสมในการพัฒนารูปแบบและให้มีการจัดการที่เหมาะสมต่อไป

บุษกร ภวจินดา (2538 : 63 – 68) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นเพื่อเป็นทางเลือกใหม่ของนักท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญในความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่นและเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวคิดที่ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนทางธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นว่าต้องสามารถใช้ทรัพยากรเหล่านั้นถึงรุ่นลูก รุ่นหลาน ไม่ทำลายทรัพยากร ทำให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด ที่สำคัญคนในท้องถิ่นต้องได้รับประโยชน์จากทรัพยากรนั้น ต้องมีส่วนร่วมและรับรู้ในการวางแผนการจัดการให้ประชาชนได้รับการศึกษามีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องถึงทรัพยากรในท้องถิ่นของตน

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

มนัส สุวรรณ และคณะ (2541 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะนั้นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกแห่งการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืนและมีองค์ประกอบสำคัญที่ควรพิจารณา คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นรวมถึงการกระจายรายได้

Elizabeth Boo (1990 : 157) กล่าวว่า เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์อันเนื่องมาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนหรือท้องถิ่น และการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

สถาบันวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540 : 24) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาธรรมชาติอย่างยั่งยืน”

ยิวดี นิรัตน์ตระกุล (2538 : 35 - 36) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนและการกระจายรายได้

ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ประกอบด้วย การพิจารณาด้านพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องและรูปแบบการจัดการ ดังนี้ (Buckle, Ralf. 2004 : 22 - 26)

1. องค์ประกอบพื้นฐานเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่อง เป็นธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (No or Low Impact) มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการศึกษา (Education) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยวและประชาชนท้องถิ่น

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน ท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) ยกย่องคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วรรณพร วณิชานุกร (2540 : 5) กล่าวว่า หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องอาศัยหลักการในการจัดการและดำเนินงาน ดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะป็นน้ำเสีย ขยะ ตลอดจนคมนาคม

2. ก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวแก่ทรัพยากรชุมชนในท้องถิ่นและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเอง ส่วนหนึ่งของรายได้ควรย้อนไปสู่การอนุรักษ์

3. การเสริมสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว เป็นการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม สภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมและพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชนในที่เป็น แหล่งท่องเที่ยว

4. ในการสร้างหรือการจัดการใดๆ ควรยอมรับในข้อจำกัดของสภาพแหล่งท่องเที่ยวตาม ลักษณะที่เป็นอยู่ หากมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงควรเป็นไปเพื่อให้ทัศนียภาพของท้องถิ่นดีขึ้น ตลอดจนการลงทุนด้านการท่องเที่ยวก็เป็นที่ไป เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจและกิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่น ไม่พึ่งพาการลงทุนของต่างชาติ ซึ่งเป็นการลดการไหลออกของรายได้ไปยังต่างประเทศ

5. ในการวางแผน ตัดสินใจและดำเนินงาน ตลอดจนการควบคุม ควรให้คนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมมากที่สุด มิใช่เป็นเพียงเป้าหมายของการท่องเที่ยวและให้บุคคลภายนอกมาคิดและ ตัดสินใจเพียงแต่ฝ่ายเดียวเพราะจะไม่เป็นไปตามความต้องการของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อุดม เชยกิจวงศ์ และคณะ (2548 : 86 – 89) ได้กล่าวถึง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไว้ว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อบริการให้แก่นักท่องเที่ยว ให้เดินทางได้สะดวกได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ โดยที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีคุณภาพมีมาตรฐานในระดับสากล เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เน้นผู้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องดำเนินการวางแผนพัฒนา จัดทำแผนงานและแผน) ปฏิบัติ เพื่อดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีการวางแผน ปรับปรุงและพัฒนากฎระเบียบระหว่างผู้ประกอบการ ภาครัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชนกับประชาชนท้องถิ่น องค์กรประกอบธุรกิจ การท่องเที่ยวจะต้องปิด โอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการอย่างเสมอภาคกัน

2. การให้การศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การให้การศึกษาแก่ประชาชน ในท้องถิ่นทุกระดับ ให้มีการเรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ วัฏจักรบริการ การฝึกอบรม/ดูงาน ให้เกิด ความรู้ใหม่ๆ ทันเหตุการณ์เสมอ

3. การกำจัดของเสีย จะต้องมึระบบการกำจัดน้ำที่มีประสิทธิภาพ การบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้ง ตามธรรมชาติ การกำจัดขยะและปฏิภูล ถือหลักใช้แล้วใช้ซ้ำและเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์อีก (Reuse/Recycle) สำหรับของเสียจากห้องสุขา อาจใช้ระบบการทำแก๊สมวลชีวภาพ (Biogas)

4. การศึกษาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและมรดก ทางวัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดี โบราณสถานต่างๆ แม้เป็นเพียงเนินดินร้าง ย่อมสะท้อนอดีตกาล ที่ทรงคุณค่า ซึ่งสามารถศึกษาค้นคว้าถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานชุมชน โบราณ ได้

5. ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ควรสร้างห้องสุขาบริการตามระยะทางเดินห่างกันอย่างน้อย 3 กิโลเมตร ต่อหนึ่งห้อง ห้องสุขาต้องสะอาดคิดค่าบริการเพื่อเป็นค่าการจัดจ้างแรงงานดูแล

6. การเดินทางเข้าชมสะดวก ทางเดินในแหล่งธรรมชาติที่เปราะบาง ควรทำทางเดินข้าม (Board Walk) โดยคำนึงถึงความปลอดภัย มีระบบการสื่อความหมายที่ดีและชัดเจน รวมถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีเหตุฉุกเฉิน ป้ายชี้ทาง ป้ายสื่อความหมายควรออกแบบใช้ได้ทนทาน

7. การรักษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยว รักษาไว้ให้มีสภาพดั้งเดิมมากที่สุดและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี บริเวณสถานที่ท่องเที่ยวสะอาด ร่มรื่น มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

8. การตรวจสอบผลกระทบ การประเมินศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยว จะต้องกำหนดสถานภาพให้เหมาะสม โดยหารายละเอียด รวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อมในที่แห่งนั้นควรอยู่ในระดับไหน การหาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถรองรับของพื้นที่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว และการยอมรับของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนา รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลจะต้องมีความสัมพันธ์กัน เป้าหมายของการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องสอดคล้องจากฝ่ายบริหารทุกระดับ การจัดการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงการลงทุน ต้นของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมด้วย

9. การจัดการ การบริการ ควรคำนึงถึงระดับมาตรฐานสากล ปัจจุบัน คือ ISO 9000 / ISO 14000/ ISO 18000 ด้วย

10. การศึกษาและสำรวจแหล่งพัฒนา เพื่อนำมาใช้ก่อประโยชน์มากที่สุด อาทิเช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานกระแสลม พลังงานความร้อนใต้พิภพ ควรใช้พลังงานจากธรรมชาติมากที่สุด หลีกเลี่ยงการใช้น้ำธรรมชาติ ให้ใช้อย่างคุ้มค่า หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องปรับอากาศ

11. การจัดการสาธารณูปโภคพื้นฐาน ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถและขอบเขตในการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว โดยใช้หลักการทางสภาพแวดล้อม ขีดความสามารถในการรองรับทางกายภาพและขีดความสามารถรองรับทางสภาพแวดล้อม อาทิ น้ำประปา ไฟฟ้า ขยะมูลฝอย ต้องมีแผนการจัดการดีเพียงพอต่อการใช้

12. การออกแบบสิ่งก่อสร้างสิ่งบริการอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว เช่น ที่จอดรถ ที่พัก การเดินทาง ร้านอาหารเครื่องดื่ม ห้องสุขา ต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่เป็นสิ่งแปลกปลอมเข้าไป อนึ่งการก่อสร้าง ควรคำนึงถึงความสะดวกของคนพิการด้วย ควรหลีกเลี่ยงสิ่งต่างๆ เช่น การตัดต้นไม้เป็นสำคัญ ต้องคำนึงถึงกระแสน้ำจะไม่ก่อให้เกิดการพังทลายและไม่กีดขวางเส้นทางเดินของสัตว์ป่า

ชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถือเป็นนัยยะแห่งความหมายที่ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ ในระยะเวลาไม่นานนักก่อนหน้านี้ ความเข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นเพียงเรื่องของการเดินทางเท่านั้น โดยที่ไม่ได้มองในมุมกลับว่า ถ้าชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นเพียงเรื่องของการเดินทางเท่านั้น โดยที่ไม่ได้มองในมุมกลับว่า ถ้าชุมชนจะต้องเข้ามาจัดการการท่องเที่ยวเอง จะต้องดำเนินการอย่างไร จะจัดการกับมันอย่างไรและอะไร คือ เป้าหมายหลายชุมชนจึงเข้าใจว่าเป็นภาระหน้าที่ของรัฐต่อการจัดการ การพัฒนา การส่งเสริมชุมชนขาดการวางแผนในทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ไม่ให้ความสำคัญว่าจะเกิดอะไรกับชุมชนกับทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว วิถีชีวิต องค์กรความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากชุมชนขาดองค์ความรู้ ขาดที่ปรึกษา ขาดผู้นำที่มีศักยภาพ กลไกรัฐไม่เอื้อประโยชน์ ขาดเครื่องมือที่จะเข้าไปจัดการ โดยเฉพาะชุมชนที่ต่างวัฒนธรรม รวมถึงชุมชนที่อยู่ห่างไกลเมืองที่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวตามภาคต่างๆ ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นเรื่องห่างไกลในอดีต

ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540 : 15) ได้กล่าวถึงลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า คือ เป็นนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกให้มีความตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติ สำหรับการวัดความเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พิจารณาได้จากปัจจัยต่อไปนี้

1. ความสนใจในแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาประเภทและรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมไปเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งเสริมความรู้ การอนุรักษ์การรักษาสิ่งแวดล้อมและการสร้างความตระหนักในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีระดับความเข้มข้นของความสนใจ คือ สนใจแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติหรือวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นมีความสมบูรณ์หลากหลาย ต้องใช้ความตั้งใจในการท่องเที่ยวสูง มีกิจกรรมที่แตกต่างจากความเคยชินตามปกติ มีกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา เรียนรู้ สัมผัสและดูแลรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เช่น การศึกษาธรรมชาติ การเดินป่า การดำน้ำดูปะการัง การดูนก ส่องสัตว์ เป็นต้น

2. การเตรียมตัวก่อนเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรปฏิบัติ คือ มีการเตรียมการ ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่และหาความรู้โดยศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือเข้ารับการอบรมก่อนเดินทางมีการเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ในการท่องเที่ยวให้ครบถ้วน โดยให้สำคัญว่า อุปกรณ์ที่เตรียมมาต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและไม่ทิ้งให้เป็นมูลในขณะท่องเที่ยว

3. การปฏิบัติตัวในระหว่างการท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ หรือที่เห็นสมควรมีความกระตือรือร้นในการรักษาสิ่งแวดล้อม มีความสนใจใฝ่รู้

ในระหว่างการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญต่อข้อมูล กิจกรรมการสื่อความหมายหรืออื่นๆ ที่เสริมสร้างความรู้และความตระหนักที่ดีมีความยินดีง่ายในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น จ่ายค่าบริการ ค่าเข้าชมสถานที่

4. การปฏิบัติหลังการท่องเที่ยว ควรปฏิบัติดังนี้ควรรักและหวงแหนทรัพยากรที่ได้เรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นจากการท่องเที่ยว มีการเรียนรู้ต่อเนื่อง ช่วยสื่อขยายผล เผยแพร่ข้อมูลที่ได้รับต่อผู้อื่น

จากเกณฑ์การพิจารณาทั้ง 4 ประการนี้ จะเห็นได้ว่ามิได้ใช้เกณฑ์ในเรื่อง ขนาด เชื้อชาติ หรือเกณฑ์การใช้จ่ายเป็นตัววัดความเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้น นักท่องเที่ยวขนาดใหญ่ นักท่องเที่ยวที่จะใช้จ่ายเงินมาก หรือนักท่องเที่ยวต้องการความสะดวกสบายจึงอาจมีลักษณะเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

ประเภทนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ศรีพร สมบุญธรรม (2545 : 25-30) ระบุว่า สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม ได้ให้ความเห็นว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แบ่งได้ตามความสนใจอยู่ 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มนักธรรมชาติวิทยา (Naturalists) ซึ่งมีจุดประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ พืช สัตว์ สิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศหนึ่งๆ
2. กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้รักธรรมชาติ (Nature Tourists) หรือที่รู้จักกันในนามนักนิยมนไพร จะมีจุดสนใจหลักที่ความงามของธรรมชาติและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของคนท้องถิ่น
3. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบแสวงหาความตื่นเต้นและแปลกใหม่ (Mainstream Nature Tourists) ในสภาพธรรมชาติที่ห่างไกลความเจริญและมีความลำบากในการเข้าถึง
4. กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปที่ต้องการชื่นชมธรรมชาติ (Casual Tourists) เพื่อเป็นการเสริมความหลากหลายให้กับประสบการณ์ในการท่องเที่ยวของตน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกันออกไปและประเภทของนักท่องเที่ยวเองก็เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการกำหนดกิจกรรมและรูปแบบต่างๆ ในการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2548 : 15) ได้ศึกษาบทบาทของกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งนั้น จะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ เพลิดเพลินและมีความสุขสนุกสนานไปกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นๆ เพราะกิจกรรมต่างๆ นั้นจะเป็นสื่อกลางในการนำไปสู่เป้าหมายในการท่องเที่ยว กิจกรรมที่เหมาะสมจึงควรเป็นกิจกรรมที่เน้น

การศึกษาหาความรู้และมีผลกระทบน้อยที่สุด ควบคู่ไปกับความเพลิดเพลิน สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องหรือจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่

1. กิจกรรมหลัก

- 1.1 กิจกรรมการเดินป่า (Hiking/Trekking)
- 1.2 กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (Nature Education)
- 1.3 กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวีดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ
- 1.4 กิจกรรมส่อง / ดูนก
- 1.5 กิจกรรมศึกษา / เก็บตัวอย่าง
- 1.6 กิจกรรมศึกษาท้องฟ้าและดาราศาสตร์
- 1.7 กิจกรรมล่องเรือศึกษาธรรมชาติ
- 1.8 กิจกรรมพายเรือแคนู / เรือคายัค / เรือใบ / เรือใบ
- 1.9 กิจกรรมดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น
- 1.10 กิจกรรมดำน้ำลึก

2. กิจกรรมเสริม

- 2.1 กิจกรรมชมวิวทิวทัศน์ธรรมชาติในบรรยากาศที่สงบ
- 2.2 กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ
- 2.3 กิจกรรมปีน / ไต่เขา
- 2.4 กิจกรรมพักแรมด้วยเต็นท์
- 2.5 กิจกรรมเครื่องร่อนขนาดเล็ก
- 2.6 กิจกรรมล่องแพยาง / แพไม้ไผ่
- 2.7 กิจกรรมพักผ่อนรับประทานอาหาร
- 2.8 กิจกรรมเที่ยวน้ำตก
- 2.9 กิจกรรมวินด์เซิร์ฟ

กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้มีลักษณะเฉพาะ เหมาะกับบางพื้นที่และบางกลุ่ม นักท่องเที่ยวซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว มีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก หรือเครื่องมือที่ต่างกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้ จะสามารถประเมินความเหมาะสมในการจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความเหมาะสมนั้นจะต้องมีการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วย หากปราศจากมาตรการลดผลกระทบที่ดีแล้ว กิจกรรมเหล่านั้นจะเป็นตัวเร่งทำลายทรัพยากรให้เสียหายเร็วยิ่งขึ้น

ยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา 3 ปี พ.ศ. 2553 - 2555

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์

มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงประวัติศาสตร์

ตารางที่ 2 เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์

จุดมุ่งหมายเพื่อ การพัฒนาท้องถิ่น (Goals)	ตัวชี้วัด (KPIs)	ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data)	เป้าหมาย (Targets)			
			ปี 53 - 55	ปี 53	ปี 54	ปี 55
มีการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน โดย พัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวให้เป็น สถานที่ท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์และเชิง ประวัติศาสตร์	1. ร้อยละผู้เข้าร่วม กิจกรรมในการ อนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเพิ่ม มากขึ้น	1. ประชาชนมีความ สนใจและพึงพอใจ ต่อสภาพแวดล้อม โดยรวม ร้อยละ 60	90 %	70	75	80
	2. จำนวนโครงการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เพิ่มมากขึ้น	2. มีโครงการ / กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นประจำทุกปี	50 %	15	20	30
	3. จำนวนนักท่องเที่ยว ที่มากในพื้นที่		1,000	200	350	500

การพัฒนาตามนโยบายของแผนพัฒนาอำเภอแม่จัน

“เป็นศูนย์กลางและศูนย์กลางการท่องเที่ยว ผสมผสานเกษตรกรรมของจังหวัดเชียงราย”

ยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอแม่จัน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว

นโยบายของนายกเทศมนตรีตำบลจันจว้า

วิสัยทัศน์ “จันจว้าเมืองน่าอยู่ เศรษฐกิจศึกษาวัฒนธรรม สุขยั้งล้ำการอนามัย สิ่งแวดล้อมไม่เป็นมลพิษ เศรษฐกิจเสถียรเพิ่มพูน ศูนย์บริการร่วมในชุมชน มากมีผลผลิตการเกษตร ”

พันธกิจ “ ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ เน้นคุณภาพชีวิตประชาชน บริการประชาชนด้วยความรวดเร็ว เสมอภาคและเป็นธรรม พัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างทันสมัยและยั่งยืน ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านการเกษตร ”

ด้านเศรษฐกิจและสังคม

จะส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดหางบประมาณเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม เช่น เวียงหนองล่อง หนองมโนราห์ หนองเจียว ตลอดจนโบราณสถานอื่นๆ

การมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ มีทั้งความหมายที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันตามทัศนคติของแต่ละท่าน ประกอบด้วย

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง (2522 : 19) ได้อธิบายเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วม เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่ความเห็นพ้องกันนั้น จะต้องมีการก่อให้เกิดความคิดริเริ่ม โครงการ เพื่อการนั้นๆ คนเราสามารถรวมกันได้โดยผ่านองค์กร ดังนั้น องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527 : 2) ได้กล่าวว่า หน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาของรัฐบาล (Government Organization) หรือหน่วยงานพัฒนาของภาคเอกชน (Non – Governmental Organization) ต่างให้ความสำคัญ ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ที่จะเข้าร่วมในการพัฒนา แต่ดูเหมือนว่า ความเข้าใจเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบททั้งหลาย ยังขาดความเข้าใจความหมายที่สอดคล้องต้องกันและที่ผ่านมาจะพบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนา ถูกฝ่ายรัฐนำไปใช้เป็นเครื่องมือระดมประชาชนให้เข้าร่วมมีอยู่ในกิจกรรมหรือ โครงการที่รัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ได้กำหนดขึ้น มากกว่าจะเป็นการให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมตามความหมายที่แท้จริง

สรุปความหมายของ การมีส่วนร่วมของประชาชน ที่แท้จริงน่าจะ หมายถึง การที่ประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและ ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็น อย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม ได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปแบบ ของการตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

อลิน ระเบิดพัฒนา (2527 : 107 – 111) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนา ออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหา
2. ร่วมในการตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขและการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา
3. ร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนที่กำหนด
4. ร่วมในการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา วางแผนที่จะแก้ไขและดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นด้วยตนเอง มิใช่เป็นการกำหนดจากภายนอกแล้วให้ ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมหนึ่งๆ ทุกอย่างประชาชนต้องคิดขึ้นมาเอง เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังและแท้จริงและเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการพึ่งตนเอง สร้างความเชื่อมั่น ในตนเองของประชาชนในการแก้ปัญหาต่างๆ

ปรัชญา เวสารัชช (2528 : 3 – 4) ได้นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมว่า ต้องครอบคลุม ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ครอบคลุมถึงการสร้างโอกาสที่เอื้อหรือเปิดโอกาสให้ สมาชิกทุกคนและสังคม ได้ร่วมกิจกรรมนำไปสู่การพัฒนาและทำให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนา เท่าเทียมกัน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน สะท้อนการเข้าไปเกี่ยวข้องโดยความสมัครใจเป็น ประชาธิปไตยในการตัดสินใจ เพื่อกำหนดนโยบาย การวางแผนและการดำเนิน โครงการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคมและการแบ่งสรรผลประโยชน์ ที่เกิดจากการพัฒนา การพิจารณาในมิติดังกล่าวการมี ส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการเชื่อมระหว่างส่วนที่ประชาชนลงทุน (แรงงานและทรัพยากร) เพื่อพัฒนากับประโยชน์ระหว่างส่วนที่ได้รับการลงทุน

3. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามสภาพโครงสร้างการบริหาร นโยบายและลักษณะเศรษฐกิจสังคมประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิค วิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2532 : 98) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาที่จะเป็นผลดีและเป็นธรรมนั้น ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนานับตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของการกำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวย่อมต้องโอนอ่อนต่อความแตกต่าง (Diversify) ของท้องถิ่นตลอดจนแนวทางการพัฒนาย่อม ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมและตัดสินใจของประชาชนเจ้าของท้องถิ่นอย่างมาก

Cohen and Uphoff (1980 : 219) ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและการตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานขอความช่วยเหลือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมิน (Evaluation)

นอกจากนั้น Uphoff ได้เสนอ กรอบคิดเบื้องต้นในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทว่ามี 3 มิติและ 2 บริบท คือ

มิติการมีส่วนร่วม (Dimensions) มี 3 มิติ ประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมอะไรบ้าง (What) แบ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ ร่วมในการคิดถึงปัญหาโดยระบุความต้องการของชุมชน จนเกิดโครงการระหว่างดำเนินการ (โครงการเริ่มทำ) และการตัดสินใจดำเนินการ (โดยองค์กรของชุมชนหรือชาวบ้าน) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน

2. มีส่วนร่วมกับใครบ้าง (Who, Whom) ได้แก่ การพิจารณาองค์ประกอบของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับชาวบ้านในแต่ละขั้นตอน เช่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรที่ให้ทุน เป็นต้น ทั้งนี้ให้พิจารณาถึงคุณลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจของผู้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่อง เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ระดับชั้นในสังคม ระยะเวลาที่อยู่อาศัยการถือครองที่ดิน เป็นต้น

3. มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง (How) ได้แก่ มีส่วนร่วมในลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วม เช่น ความเต็มใจเข้าร่วม การได้รางวัลตอบแทน หรือถูกบังคับให้เข้าร่วม ลักษณะรูปแบบของการมีส่วนร่วม เช่น การเข้าร่วมโดยตรง หรือผ่านองค์กรชุมชน ขนาดของการมีส่วนร่วม เช่น ความถี่และระยะเวลาในการเข้าร่วม ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม อาจเป็นการเพิ่มพลังหรืออำนาจขององค์กร หรือเป็นการปฏิสัมพันธ์ธรรมดาเท่านั้น

บริบทของการมีส่วนร่วม (Contexts) มี 2 บริบท ประกอบด้วย

1. ลักษณะของโครงการ โดยพิจารณาจากลักษณะของสิ่งนำเข้ามา มีความซับซ้อนของเทคโนโลยีเพียงใด ลักษณะของประโยชน์ที่ได้รับ (ความเร็ว ช้า ที่ได้รับประโยชน์) และเงื่อนไขที่ต้องกำหนด เช่น การเข้าถึงการบริหารโครงการ ความยืดหยุ่นของโครงการ เป็นต้น

2. สภาพแวดล้อมของกิจการตามโครงการ ได้แก่ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยทางกายภาพและธรรมชาติ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยทางการเมือง เป็นต้น

จากการให้ความหมายของ คำว่า การมีส่วนร่วมของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเกิดความรู้สึกและต้องการว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน สามารถจัดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาได้ด้วยตนเอง รวมถึงสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสามารถขยายเครือข่ายในเขตพื้นที่

เจมส์ คี ปิ่นทอง (2527 : 272 – 273) กล่าวว่า ได้แยกแยะขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

อรพินทร์ สพโชคชัย (2538 : 2) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไป มีความหมายที่กว้างขวางสำหรับความหมายที่พูดถึงในเชิงการพัฒนาชนบท มักจะหมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนหรือประชาชน ในการเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานพัฒนาของภาครัฐ เมื่อพิจารณาในความหมายที่กว้างกว่านี้อาจหมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ของชุมชนโดยตรงหรืออาจจะใช้คำว่ามีส่วนร่วมในเชิงการเมืองโดยมีความหมายเพียงการไปลงคะแนนเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมอาจจะมิได้ทุกระดับตั้งแต่การมีส่วนร่วมในระดับชาติจนถึงระดับหมู่บ้านทั้งทางตรงและทางอ้อม นับเป็นกระบวนการของการติดต่อสื่อสารทางสังคมที่สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถและมีโอกาสสื่อสาร สื่อความหมายและเข้าใจข้อมูลเหตุผลต่างๆ ได้ดี ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้นๆ สามารถแยกแยะความต้องการและพัฒนาความสนใจร่วมกันและจะนำไปสู่การร่วมดำเนินการหรือกิจกรรมใดๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่สมาชิกต่างพอใจร่วมกัน

ชูเกียรติ เปี่ยมศรี (2543 : 21) ได้อธิบายเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต่อกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต่อกัน จะต้องมีการเกิดความคิดริเริ่ม โครงการ เพื่อการปฏิบัติ นั้นๆ เหตุผลเบื้องต้นแรกของการที่คนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการกระทำที่ปฏิบัติกันทั้งหมดหรือ

การกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือทำในนามกลุ่มนั้น การทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้น องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงได้

Keith (1972 : 32) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม กับทั้งให้เกิดความรู้สึกที่รับผิดชอบร่วมกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

Erwin (1976 : 16) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชน เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การกำหนดเป้าหมายที่ให้ประชาชนมีบทบาทมากขึ้น ถึงขั้นเป็นตัวนำของการพัฒนา โดยเริ่มตั้งแต่ กระบวนการตัดสินใจ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวางแผนและการปฏิบัติตามแผนภูมิ ไข่เป็นการกำหนดจากภายนอกแล้วให้ประชาชนเข้าร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะเป็นสิ่งทำให้เขา สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาอย่างแท้จริงและเป็นการสร้างสมรรถภาพและความเชื่อมั่น ในตนเองในการที่จะแก้ปัญหาของตนเอง ไปเรื่อยๆ

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ดิน ปรชัญพฤทธิ์ (2539 : 15) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามไว้ว่าทฤษฎี นี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่อย่างมาก เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าหากองค์กรมีภาวะ ผู้นำที่ดี ก็จะพลอยมีภาวะผู้ตามที่ดีไปด้วย เป็นการมองค้อยข้างแคบเพราะนอกจากจะมอง ปราบฏการณ์เพียงด้านเดียวแล้ว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ ประการแรก นักวิชาการบางคนอาจจะไม่แน่ใจว่าองค์กรมี ความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการที่สอง ผู้คนยังไม่แน่ใจว่าวัตถุประสงค์ของการยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ อะไรกันแน่ ประการที่สาม หากผู้นายอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามเหล่านั้นได้แก่ใครบ้าง ผู้ตามทั้งหมด หรือเฉพาะผู้ตามที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้นายเท่านั้นและประการสุดท้าย หากผู้นายอมให้ผู้ตามเข้ามามี ส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดและลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เช่นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไรบ้าง

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจจะมีอยู่มากมายหลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ละทฤษฎีการมีส่วนร่วม สามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) และทฤษฎี ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำและถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง / ถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่ให้หลักประกันกับการบริหารงานดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งโดยคะแนนลับและประชุมปรึกษาหารือประจำปี จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมน้อยของทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง ในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่างๆ ที่เสนอตัวเข้าสมัครรับเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้น เป็นเพียงแค่ไม้ประดับเท่านั้น

ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามแนวทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษาและพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคม ที่มีความรับผิดชอบ นั่นก็คือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วม นับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

งาน อภิวัตน์สิทธิ์ (2540 : 10) กล่าวได้ว่า พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อกัน หรือปฏิสัมพันธ์ในสังคมนั้น ว่าในระดับบุคคลหรือกลุ่ม เราจะเห็นว่า มีอยู่ 5 รูปแบบใหญ่ๆ คือ ความร่วมมือ การแข่งขัน ความขัดแย้ง การประนีประนอมหรือการกลืนกลาย ซึ่งทั้ง 5 รูปแบบนี้ อาจเกิดจากความสัมพันธ์โดยตรงหรือโดยอ้อมก็ได้

จากแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเกิดความรู้สึกและความต้องการว่าเป็นเจ้าของร่วมกันมีอิสระมีอำนาจในการตัดสินใจ มีกิจกรรมร่วมกัน สามารถจัดการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาได้ด้วยตนเอง รวมถึงสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสามารถขยายเครือข่ายในเขตพื้นที่ต่างๆ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชาวชนบทมิไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของชุมชน เพราะอิทธิพลของสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนผู้อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนั้น ดังมีผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมการพัฒนาของฝ่ายประชาชน ดังนี้

ลิขิต ธีรเวคิน (พวงทอง โยธาใหญ่. 2554 : 17 - 18 ; อ้างอิงจาก ลิขิต ธีรเวคิน. การเมืองการปกครองไทย. 2520 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้กล่าวถึง ผลการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ผลทางเศรษฐกิจ

1.1 การมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาชนบท ช่วยให้การใช้จ่ายเพื่อการดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความระมัดระวัง

1.2 การมีโครงสร้างการปกครองตนเอง โดยสมาชิกส่วนใหญ่รู้สึกว่าคุณมีสิทธิและหน้าที่และมีบทบาทสำคัญจะโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม จะทำให้เกิดการดำเนินงานและปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบโครงการอยู่ในความสนใจหรือเอาใจใส่ของสมาชิก ย่อมเป็นผลดีในแง่การดูแลควบคุม โดยมวลสมาชิกเองมิให้เกิดการล่อโก่งหรือกระทำการอันผิด ระเบียบ กฎ ข้อบังคับ ฯลฯ เป็นการควบคุมทรัพยากรให้เกิดการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลทางเศรษฐกิจอีกแห่งหนึ่ง

2. ผลทางการเมือง

2.1 ผลทางการเมืองที่เห็นได้ชัด ก็คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น จะเป็นการเสริมสร้างความรู้สึกว่า การปกครองของตนเองนั้นมีผลลัพธ์ประจักษ์ที่เป็นตัวเอง มิใช่มีเฉพาะสิทธิในการเมืองในลักษณะนามธรรม แต่สามารถโยงนามธรรมให้ออกมาในรูปแบบ คือ การวางนโยบายการพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชนของตน

2.2 การมีสิทธิในการริเริ่มโครงการและดำเนินโครงการจนสิ้นสุด โดยมีความอิสระย่อมก่อให้เกิดความเชื่อมั่นทางการเมือง ซึ่งจะเป็นการเสริมความรู้สึกเรื่องการมีส่วนร่วมและการปกครองตนเองเป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะของการมีส่วนร่วมมากขึ้น

3. ผลทางสังคมและจิตวิทยา

3.1 ผลทางสังคมและจิตวิทยานั้น ย่อมเห็นได้ว่าจากการรู้สึกว่าคุณเป็นเจ้าของท้องถิ่น มีสิทธิ มีเสียงและอำนาจที่จะจัดการกับโชคชะตาตามท้องถิ่นได้ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่น ซึ่งสามารถและยินดีที่จะดูแลตนเอง ความผูกพันกับท้องถิ่นจะมีมากขึ้นและความตั้งใจในการพัฒนาท้องถิ่นก็จะตามมา

3.2 การมีสิทธิในการปกครองตนเองและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท จะนำไปสู่การพัฒนาความรู้จักร่วมมือกัน ในชุมชน การจัดซื้อจัดจ้างและความเห็นไม่ตรงกันในเรื่องนโยบาย การตกลงกันในเรื่องการจัดสรรทรัพยากร การออกขอมและประนีประนอมในกระบวนการถกเถียงตัดสินใจนโยบาย ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีหลักเกณฑ์ในการจัดการเรื่องภายในชุมชน

4. วิทยาการ

4.1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตั้งแต่การริเริ่ม การทำแผน ฯลฯ ทำให้เกิดการพยายามเรียนรู้วิทยาการต่างๆ ในด้านการวางแผน การบริหาร โครงการ ฯลฯ อย่างน้อยก็ในขั้นพื้นฐาน

4.2 เมื่อกระบวนการพัฒนาชนบทมีความต่อเนื่องและสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมและผลในทางสังคมและจิตวิทยาเกิดขึ้นตามที่ได้กล่าวมา จะทำให้สมาชิกชุมชนคอยสลับรับฟังติดตาม

ข่าวคราว โดยเฉพาะความรู้ทางวิชาการ เพราะมีผลโดยตรงและมีความสัมพันธ์กับชีวิตในท้องถิ่น และชีวิตของคนในชุมชน ทำให้เกิดการตื่นตัวและเข้าใจปัญหาและวิทยาการต่างๆ

5. ผลต่อนโยบายระดับชาติ

5.1 ผลต่อนโยบายระดับชาติ ประการแรก คือ การแข่งขันระหว่างชุมชนที่ปกครองตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นกับชุมชนอื่นๆ ทำให้พยายามปรับปรุงแก้ไขความล่าช้าต่างๆ การแข่งขันเช่นนี้ย้อมนำไปสู่การสร้างสรรค์ เป็นการช่วยพัฒนาประเทศในระดับชาติไปในตัว

5.2 การรู้จักวางแผนการพัฒนาชุมชน ในลักษณะการประสานกับแผนระดับอำเภอ ระดับ จังหวัดและระดับชาติ เท่ากับเป็นหน่วยงานหนึ่งๆ ซึ่งเปรียบได้กับชิ้นส่วนของการต่อภาพให้ครบรูป

เจมส์ คี บีนทง (2527 : 21) ได้กล่าวว่า เจ้าหน้าที่และระบบราชการเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ด้าน คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับตัวชาวชนบทเองถึงความเป็นปัจเจกบุคคล นอกจากนั้นยังอยู่ภายใต้ระบบ อุปถัมภ์ ฟังพาทบุคคลภายนอกจนเกินไป ดูถูกฐานะของตนเอง เลือคนผู้นำที่สามารถอุปถัมภ์ตนเองได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับตัวของเจ้าหน้าที่และระบบราชการ ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะดังนี้

2.1 นโยบายในระบบราชการมักจะมาจากเบื้องต้น (Top – Down Policy)

2.2 การจัดสรรงบประมาณทำมาจากส่วนกลาง คำสั่งถึงเฉพาะกิจกรรม ที่ส่วนกลางกำหนด

2.3 ระบบราชการและเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ ขาดการประสานงานและรับปฏิบัติเฉพาะนโยบายหลักของหน่วยงาน

2.4 มีความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่น้อย มักจะเชื่อว่าตัวเองมีฐานะสูงกว่าชาวชนบท

2.5 เจ้าหน้าที่ราชการชอบทำงานสำนักงาน

2.6 ระบบราชการใช้การให้เงินให้โทษ ทำตัวให้พอแก่ผู้บังคับบัญชา มิได้ปฏิบัติงานเพื่อชาวชนบทอย่างแท้จริง

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2540 : 140 - 152) ได้ทำการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สภาพความหวาดระแวงทางการเมืองทั้งระดับภายนอกและภายในหมู่บ้าน ตลอดจนความขัดแย้งในหมู่ผู้นำชาวบ้าน รวมทั้งข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจของชาวนายากจนผู้ซึ่งขาดแคลนปัจจัยการผลิต คือ ที่ดินและทุนอันจะนำมา ซึ่งอำนาจในการต่อรองและสถานภาพทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการถูกเอาเปรียบมาเป็นเวลานานทำให้พวกเขายอมจำนนต่อสภาพ

ดังกล่าว ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ เป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดต่อการมีส่วนร่วมของชาวนา รับจ้าง ต่อกิจกรรมในหมู่บ้าน ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหานี้จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองเสียใหม่

พวงทอง โยธาใหญ่ (2545 : 19 - 21; อ้างอิงจาก ไพรัตน์ เตชะรินทร์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. 2527 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะตีกรอบได้แตกต่างกัน แต่เดิมนั้นรัฐมักจะมองในแง่การสมทบแรงงาน วัสดุ เงิน ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมบำรุงรักษา มากกว่าร่วมสมทบด้านวัตถุและเงินแม้ว่าจะยัง จำเป็นอยู่ก็ตาม โดยภาพรวมก็ยังเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นจะต้องเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. ร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหาและความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดสร้างรูปแบบการพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหา / สนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
5. ร่วมบริหารงานพัฒนา ทั้งสติปัญญา แรงงานและทุน ตามขีดความสามารถ

ประทาน คงฤทธิ (2554 : 35 - 36) ได้ทำการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชนบท เป็นการวิจัยในลักษณะผสมผสานระหว่างการวิจัยสนามและการวิจัยเอกสาร โดย ได้สรุปผลการศึกษาวิจัยว่า ประชาชนในชนบทยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทน้อย ทั้งนี้ เพราะประชาชนในชนบทโดยส่วนร่วมแล้ว อยู่ในภาวะขอความยากจน ไม่ได้รับการศึกษา ไม่ทันโลก ต้องพะวักพะวนอยู่กับการดิ้นรนขวนขวายในการทำมาหากินเลี้ยงชีพตน ไม่มีฐานะเป็นชนชั้นกลาง (Middle Class) ของประเทศ เมื่อประชาชนไม่มีความรู้ ขาดประสบการณ์และยากจน ก็ขาดประโยชน์ที่จะกระตือรือร้นปกป้องผลประโยชน์ จึงทำให้ไม่เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนากับทางราชการหรือการพัฒนาที่ค่อนข้างจะเป็นทางการ

กระบวนการหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

การจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็นขั้นตอน เป็นการจำแนกโดยอาศัยหลักการที่ว่ากิจกรรมที่มนุษย์ทำขึ้นนั้นเป็นกระบวนการที่สามารถแบ่งออกได้หลายขั้นตอนและการเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนจะมีความสำคัญแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของกิจกรรม ซึ่งได้มีผู้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้หลายแบบ

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : 8) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาว่า ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการค้นปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุที่มาของปัญหา การเลือกวิธีการและการวางแผนในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานตามแผนสุดท้าย คือ การประเมินผลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนทำ

ให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ ร่วมทำการศึกษาค้นหาว่าหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน ร่วมพัฒนาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์และสนองความต้องการมากยิ่งขึ้น ร่วมวางแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม ร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน โดยการมีส่วนร่วม ในการจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงาน เพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงานและร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ได้ประโยชน์ตลอดไป

กำพล แสนบุญเรือง (2542 : 61) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ที่ควรได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับผลกระทบอันอาจเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ อันแสดงออกมาใช้เชิงรูปธรรมและนามธรรมต่อสังคมหรือบุคคลก็ตาม

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย อันเป็นผลจากการประเมินผลความก้าวหน้าที่ทำเป็นระยะหรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลรวบยอด

จากคำอธิบายกระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังกล่าวสรุปได้ว่า ในการบริหารงานทุกด้านควรเปิด โอกาสให้มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน คือ การวางแผน

การทำงาน การปฏิบัติงานตามแผน การตรวจสอบหรือการประเมินผลการทำงานและการนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขการทำงาน

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน (ปรัชญา เวสารัชช. 2528 : 21)

การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้ 5 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information)

การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการรวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation)

การปรึกษาหารือ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม หรือประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การปรึกษาหารือ ยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้นและเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting)

การประชุมรับฟังความคิดเห็น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมและผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้น ได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจและค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบ รูปแบบที่พบเห็นกันบ่อย ได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Public Meeting)

การประชุมในลักษณะนี้ จะต้องจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการโดยเจ้าของโครงการกิจกรรม จะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วมเพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม การประชุมในระดับนี้อาจจะจัดมระดับที่กว้างขึ้นได้ เพื่อรวมหลายๆ ชุมชนในคราวเดียวกันในกรณีที่มีหลายชุมชนได้รับผลกระทบ

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing)

สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นต้องมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถามและให้

ความเห็นต่อโครงการ การประชุมอาจจะจัดในที่สาธารณะทั่วไป ผลการประชุมจะต้องนำเสนอต่อสาธารณะและผู้เข้าร่วมการประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

การประชาวิจารณ์ (Public Hearing)

เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนเสียจากโครงการ การประชุมและคณะกรรมการจัดการประชุม จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นที่ชัดเจนและแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน ซึ่งอาจมาจากการร่วมกำหนดขึ้น ทั้งนี้รูปแบบการประชุมไม่ควรจะเป็นทางการมากนักและไม่เกี่ยวข้องกับนัยของกฎหมายที่จะต้องมีการชี้ขาดเหมือนการตัดสินใจในทางกฎหมาย การจัดประชุมจึงอาจจัดในหลายวันและไม่จำเป็นต้องจัดเพียงครั้งเดียวหรือสถานที่เดียวตลอดไป

4. ร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)

เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัติที่จะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่ายๆ อาจดำเนินการให้ประชาชนได้รับผลกระทบเล็กน้อยของตนเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะกรรมการหนึ่งที่มีอำนาจตัดสินใจ รวมทั้งได้รับเลือกในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทขึ้นในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้นๆ ว่าจะมีการวางน้ำหนักของประชาชนไว้เพียงใด

5. การใช้กลไกทางกฎหมาย

รูปแบบนี้ ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยตรง ในเชิงของการป้องกัน แก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเอง อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมและเพื่อให้ได้มา ซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองคิดว่าควรจะได้รับ โคนในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ให้หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายมาตรา ได้แก่ 44, 46, 48, 56, 60, 62, 70, 74, 78, 79, 84, 282, 283, 284 และ 290 เป็นต้น ซึ่งประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญ ทั้งในรูปขององค์กรและตามที่ได้ระบุไว้ ในพระราชบัญญัติต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การใช้กลไกทางกฎหมายนี้ อาจจะทำให้เกิดความยึดถือต่อการดำเนินโครงการหรือการยุติโครงการรวมทั้งมีการค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

บริบทพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

เวียงหนองหล่ม ตั้งอยู่ในเขตบ้านป่าสักหลวง หมู่ที่ 1, 2 ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ห่างจากตัวอำเภอแม่จันมาตามถนนสายพหลโยธินแม่จัน - เชียงแสน ระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 5,000 ไร่ สภาพทั่วไปของเวียงหนองหล่มเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ประกอบด้วยหนองน้ำ บางพื้นที่ เป็นทุ่งหญ้า ป่าไม้ ป่าพรุน้ำจืดและเกาะแก่ง ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพ ประชาชนในท้องถิ่นและนักวิชาการที่เข้าไปสำรวจ เชื่อว่าบริเวณแห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรโยนกนาคนครไชยบุรีศรีช้างแสนในอดีตและเกิดแผ่นดินไหวจนทำให้บ้านเมืองถล่มหรือความเชื่อตามตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาว่าชาวเมืองโยนกพากันไปหาปลาและได้ปลาไหลเผือกตัวเท่าลำตาลมาตัวหนึ่งมาแจกจ่ายแบ่งกันกิน ทำให้พญานาคเกิดความโกรธทำให้แผ่นดินถล่มจมลงกลายเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่เหลือเพียงบ้านแม่หม้ายหลังเดียว

เวียงหนองหล่มเป็นที่ตั้งของชุมชนเมืองโบราณ มีหลักฐานทางโบราณคดีที่พบได้ กระจัดกระจายทั่วบริเวณของพื้นที่เวียงหนองหล่ม นอกจากนี้บริเวณกลางเวียงหนองหล่มยังมีหนองน้ำร้อนที่เกิดจากรอยเลื่อนแม่จัน - เชียงแสน ที่ลากผ่านบริเวณเวียงหนองหล่ม จึงสนับสนุนความเชื่อของประชาชนที่ว่าบริเวณนี้อาจจะเกิดแผ่นดินไหวแล้วทำให้บ้านเมืองถล่มจมลง

ในปี พ.ศ. 2547 คณะนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายและศูนย์ความหลากหลายทางชีวภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายได้เข้ามาศึกษาวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่เวียงหนองหล่ม พบว่า เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงรายและภาคเหนือ มีพรรณพืชจำนวน 286 ชนิด มีนกประจำถิ่นและนกที่อพยพมาอาศัย จำนวน 96 ชนิด มีปลา จำนวน 22 ชนิด พื้นที่แห่งนี้เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชนโดยรอบ มีการจับสัตว์น้ำจำพวก กุ้ง หอย ปู ปลา นก ฯลฯ นำมาเป็นอาหารและพืชผักพื้นบ้านที่ขึ้นตามพื้นที่ชุ่มน้ำที่สามารถนำมาเป็นอาหารได้ เช่น ผักตบชวา ขาเขียด ผักขม ผักบุง มะระ ตำลึง เป็นต้น นอกจากนั้นยังใช้พื้นที่แห่งนี้เป็นที่เลี้ยงสัตว์เช่น วัว ควายและไปตั้งหลักแหล่งบริเวณรอบหนองที่ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า ปางวัว ปางควาย ซึ่งจัดว่าเป็นแหล่งเศรษฐกิจและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่สำคัญอย่างยิ่งอันจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของท้องถิ่น

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเทศบาลตำบลจันจว้าใต้ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงและสถาบันการศึกษาทั้งในพื้นที่และระดับจังหวัด ได้มีการหาแนวทางเพื่อที่จะฟื้นฟูรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุ่มน้ำให้มีการจัดการอย่างยั่งยืนต่อไป

เวียงหนองหล่ม ตั้งอยู่ที่เขตติดต่อระหว่างตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน กับตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จากหลักฐานที่ได้จากการสำรวจ สันนิษฐานว่าอยู่ระหว่างยุคหินใหม่ ถึงไม่เกินพุทธ

ศตวรรษที่ 19 คำานานและพงสาวดารหลายเล่มกล่าวตรงกันว่า เจ้าชายสิงหนวัติ พาผู้คนมาหาที่ตั้งเมือง พอมาถึงแม่น้ำโขง ก็พบคนจำแลงเป็นชายมาบอกสถานที่สร้างเมือง จึงตั้งเมืองโยนกนาคพันสิงหนวัติ โดยเอาชื่อองค์ผู้สร้างเมืองร่วมกับชื่อนาค หรือโยนกนครหลวง

มีกษัตริย์ปกครองสืบจนถึงสมัยพระเจ้ามหาไชยชนะ ผู้คนจับปลาไหลเผือกได้ที่แม่น้ำกก จึงนำมาแบ่งกันกินทั่วเมือง เว้นแต่หญิงม่ายนางหนึ่งไม่มีลูกหลานไม่มีใครให้กิน ตกกลางคืนเกิดแผ่นดินไหว เมืองถล่มลงเหลือแต่บริเวณบ้านของหญิงม่ายจึงเรียกน้ำนั้นว่าเกาะแม่ม่ายและเรียกเมืองนั้นว่าเวียงหนองล่อง หรือเวียงหนอง จากโครงการอนุรักษ์เมืองโบราณและประวัติศาสตร์เชียงแสน มีการสำรวจพื้นที่ของเวียงหนองล่องหลายครั้ง (ประวัติศาสตร์เชียงแสน. <http://www.chiangraifocus.com>, 2553)

เดิมในปี พ.ศ. 2530 โรงเรียนจันจว้าวิทยาคม ได้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานขึ้นในโรงเรียน โดยรวบรวมโบราณวัตถุจากประชาชนในท้องถิ่นไว้จำนวนหนึ่งต่อมาได้เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 ได้มีการก่อตั้งศูนย์จันจว้าศึกษาขึ้น โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีอาจารย์พงศ์ศักดิ์ ปันแก้ว เป็นหัวหน้ากลุ่มฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษา ประวัติความเป็นมา ประเพณีวัฒนธรรมของประชาชนในเขตตำบลจันจว้าที่โรงเรียนตั้งอยู่ โดยได้จัดทำพิพิธภัณฑสถานขึ้นควบคู่กันไป ตั้งชื่ออย่างเป็นทางการว่า “พิพิธภัณฑสถานพื้นถิ่นเวียงหนองล่อง” ในปี พ.ศ. 2548 และทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ ได้รับการสนับสนุนจากผู้อำนวยการ นายสุเมธ เจตปิยะวัฒน์และความร่วมมือจากคณะครู อาจารย์ นักเรียน วัตถุชิ้นเด่นที่จัดแสดง อาทิ กลองมโหระทึกจันจว้า ที่ขุดพบบริเวณหนองเขียว ทางทิศตะวันตกของเวียงจันจว้า (โรงเรียนจันจว้าวิทยาคม) โดยนายชูทรัพย์ สายแสง อายุ 54 ปี วิศวกรควบคุมการขุดลอกหนองเขียวของ ห้างหุ้นส่วน บัวคอน สตรัคชั่นและได้มอบให้เป็นสมบัติของพิพิธภัณฑสถานพื้นถิ่นเวียงหนองล่องในปี 2546 ทำโดยโลหะสำริด มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 37 ซม. สูง 25.5 ซม. เป็นศิลปวัฒนธรรมดองซอน ในช่วงยุคโลหะ มีอายุราว 2,800 – 2,400 ปี ล่วงมาแล้ว มีลวดลายประดับด้วยรูปนก รูปคนและรูปวัว มูยา (กลองยาสูบ) โบราณวัตถุที่พบจำนวนมากบริเวณแหล่งโบราณคดีตามเวียงหนองล่อง อันเป็นที่ตั้งของอาณาจักรโยนกนครในคำานาน มีอายุราว 500 ปี มีลวดลายประดับ เป็นลายดอกบัว ลายนก ลายดอก เป็นต้น ทำจากดินเผาบางชิ้นมีการเคลือบด้วยน้ำเคลือบสีน้ำตาล หรือเขียว ประโยชน์ในการใช้สอย นอกจากจะใช้สำหรับสูบยาเส้นแล้วยังอาจใช้เป็นเครื่องประดับ หรือในการประกอบพิธีกรรมบางอย่าง ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนที่เคยอาศัยอยู่บริเวณนี้และอาจจะบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ของการใช้ยาเส้นในภูมิภาคนี้

นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุชิ้นอื่นๆ ที่ได้จากการสำรวจเวียงหนองหล่มและจากการบริจาค อาทิ พระพิมพ์ใบโพธิ์ เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง ไหดินเผาที่มีร่องใส่น้ำบริเวณปากด้านบน ขวานหินขัดชนิดมีปาก คัมภีร์ใบลานจารอักษรธรรม

พิพิธภัณฑ์เปิดให้บริการกับผู้สนใจในวันเวลาราชการ 09.00 - 16.00 น. หากติดต่อเข้าชมเป็นคณะฯ กรุณาค้นหาข่วงหน้าจะมีวิทยากรมัคคุเทศก์น้อยคอยให้บริการ (สัมภาษณ์ : อาจารย์ พงศ์ศักดิ์ ปั้นแก้ว (28 ตุลาคม 2553) และแผ่นพับประชาสัมพันธ์ พิพิธภัณฑ์พื้นถิ่นเวียงหนองหล่ม (<http://www2.sac.or.th>, 2553)

ด้วยระบบนิเวศและธรรมชาติวิทยาของพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ยิ่ง แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ ครั้งหนึ่งเคยได้รับการเสนอชื่อให้จัดลำดับเป็นหนึ่งใน “แรมซาร์ไซต์” หรือ “พื้นที่ชุ่มน้ำโลก” มาแล้ว “หนองลุ่ม” หรือ “หนองหล่ม” เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญ ชาวบ้านเรียกว่า “เวียงหนอง” เหตุเพราะที่แห่งนี้เป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องพันทางประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงแสนก่อนประสบเหตุพายุถล่ม กลายเป็นหนองน้ำใหญ่และที่ราบลุ่มหลายหมื่นไร่

ปัจจุบันเป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ ที่ชาวบ้านเข้ามาใช้ประโยชน์จากหนองน้ำ ทั้งใช้เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์เก็บของป่าจับสัตว์น้ำ หรือแม้กระทั่งใช้น้ำเพื่อประโยชน์ทางการเกษตร ในอดีตเวียงแห่งนี้มีพื้นที่กว่า 30,000 ไร่ มีเขตติดต่อกับ ตำบลจันจว้า ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย และ ตำบลโยนก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เมื่อสภาพภูมิประเทศแปรเปลี่ยนไป ทำให้หญ้าและวัชพืชต่างทับถม เหมือนพังผืดขนาดใหญ่ ก่อให้เกิดแหล่งน้ำตื้น เป็นพื้นที่ชุ่มดินและน้ำ ก่อนขนาดของพื้นที่เหลืออยู่ราว 20,000 ไร่

รอบทศวรรษที่ผ่านมา เวียงหนองหล่ม ได้รับความสนใจจากกลุ่มนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักดูนก เนื่องจากพื้นที่นี้เคยได้รับการสำรวจความหลากหลายชนิดของนกที่พบ รวมทั้งสิ้น 113 ชนิด แยกเป็นนกประจำถิ่น 50 ชนิด นกอพยพย้ายถิ่นในฤดูหนาว 48 ชนิดและนกอพยพย้ายถิ่นเข้ามาผสมพันธุ์ 2 ชนิด ส่วนจำนวนที่เหลือเป็นนกที่พบได้ในทั่วไปไม่เฉพาะพื้นที่

น.สพ.ดร.ไชยยันต์ เกษรดอกบัว อาจารย์คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รวมกลุ่มกับนักดูนก นำคณะเข้าสำรวจจำนวนนกที่เวียงหนองหล่มมา 4 ปีแล้ว โดยสิ่งที่ดึงดูดให้กลุ่มนักอนุรักษ์นกหลายกลุ่มมุ่งหน้ามาที่นี่ คือ นกอพยพหลายชนิดที่พบได้ที่นี่และบางชนิดพบที่เวียงหนองหล่มแห่งเดียวเท่านั้น จากการสำรวจช่วงฤดูหนาว เป็นฤดูที่นกอพยพย้ายถิ่นมากที่สุด น.สพ.ดร.ไชยยันต์ พบนกหายากหลายชนิดมาอาศัยนอน ทำรัง วางไข่ ตลอดฤดูหนาวที่ยาวนาน เชื่อว่าการอพยพมารวมกลุ่มของนกหลากหลายชนิดที่นี่ เพราะพื้นที่เวียงหนองหล่มเป็นพื้นที่ที่ถูกรบกวนน้อย เนื่องจากใจกลางหนอง ในฤดูหนาวระหว่างเดือน พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ ระดับน้ำจะต่ำสุด พื้นที่

บางส่วนคนสามารถเดินเท้าบนซากหญ้าแห้งที่ทับถมได้ ยกเว้นฤดูน้ำหลาก ในเดือน เมษายน- สิงหาคม ระดับน้ำสูงขึ้น การเข้าถึงพื้นที่ด้านในของหนองต้องใช้เรือเท่านั้น

อาจารย์ไชยยันต์ระบุว่า ด้วยความสมบูรณ์และเอื้ออำนวยของพื้นที่ ทำให้นกอพยพหายาก มารวมตัวจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะ “เหยี่ยว” ซึ่งอพยพเฉพาะฤดูหนาวเท่านั้น ในการบันทึกการนับนกของเวียงหนองล่อง พบว่า ฤดูหนาวมีเหยี่ยวมาอาศัยนอนช่วงกลางคืนจำนวนมากจัดว่าพื้นที่แห่งนี้ เป็นแหล่งพักในฤดูหนาวที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยหรืออาจมากที่สุด ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยซ้ำ

“เหยี่ยวที่สำคัญที่สุด คือ เหยี่ยวทุ่ง มี 4 ชนิดที่มาอาศัยนอนที่นี่ ได้แก่ เหยี่ยวทุ่งดำ คางขาว เหยี่ยวทุ่งพันธุ์ยูเรเชีย เหยี่ยวทุ่งแถบเหนือและเหยี่ยวทุ่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะ เหยี่ยวทุ่งดำ คางขาว เป็นชนิดสำคัญ ที่ทั่วโลกประเมินว่ามีเหลืออยู่ราว 20,000 ตัว เท่านั้น แต่เรากลับพบเหยี่ยวชนิดนี้ ในเวียงหนองล่องไม่น้อยกว่า 200 ตัว ในทุกปีและพื้นที่ทั่วโลกที่เหยี่ยวทุ่งดำ คางขาวอาศัย ก็เฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอพยพมาอาศัยฤดูหนาวในทวีปอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น”

น.สพ.ดร. ไชยยันต์ ให้ข้อมูลอีกว่า เมื่อเทียบความสำคัญด้านแหล่งอาศัยของนกตามหลักสากลระดับโลกแล้ว พื้นที่ใดมีประชากรของนกเกิน 1 เปอร์เซ็นต์ ถือว่าเป็นพื้นที่สำคัญต่อนกชนิดนั้นๆ ดังนั้น หนองล่อง จึงมีความสำคัญด้านแหล่งอาศัยของเหยี่ยวต่างคางขาวตามหลักสากลระดับโลก

นอกเหนือจากเหยี่ยวทุ่ง อันเป็นสัญลักษณ์สำคัญของเวียงหนองล่อง ยังมีนกประจำถิ่นอีกหลากหลายชนิด อาทิ นกยาง นกเป็ดน้ำ เป็ดแดง นกยางควาย นกยางเปีย นกยางโทนเล็ก นกอีโถ่ง นกกระสาแดง ที่อาศัยทำรัง หากินและนอน แม้กระทั่งนกหายาก เช่น “นกกระสาดำ” สถานภาพในปัจจุบันเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เนื่องจากเป็นนกกระสาขนาดใหญ่ ต้องใช้พื้นที่กว้างในการอาศัยกินอาหาร และต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่ถูกรบกวนจากภายนอก โดยล่าสุดมีรายงานว่า พบนกชนิดนี้ในเวียงหนองล่องเช่นกัน จนเป็นที่เข้าใจตรงกันว่า เวียงหนองล่องไม่เคยสร้างคามพิศหวังให้แก่กนกและนักอนุรักษ์ธรรมชาติ หรือ “นกแสกทุ่งหญ้า” อีกนกหายากที่มีจำนวนน้อยและเพิ่งค้นพบว่าผสมพันธุ์ในประเทศไทย ดังเมื่อต้นปี พ.ศ. 2551 น.สพ.ดร. ไชยยันต์ และคณะกลับพบรังและลูกนกแสกทุ่งหญ้างกลางเวียงหนองล่องแห่งนี้

แม้ไม่ได้รับการจัดลำดับแรมซาร์ไซต์ไว้ แต่มีความสำคัญของเวียงหนองล่องต่อชาวแม่จันและเชียงแสน รวมถึงนักดูนกและผู้ชื่นชอบธรรมชาติ ขณะเดียวกัน ด้วยสถานะของเวียงหนองล่องเป็นพื้นที่สาธารณะ แต่ชาวบ้านที่นั่นต่างพร้อมใจที่จะรักษาพื้นที่ชุมชน โดยยึดหลักใช้พื้นที่อย่างยั่งยืนไม่ล้างผลาญ เป็นทั้งที่สาธารณประโยชน์ พื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญระดับต้นของประเทศและแหล่งดูนกที่น่าสนใจให้คงอยู่ถาวร (สุจิต เมืองสุข. <http://www.sanamluang.bloggang.com>, 2553)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุทิพย์ อบอุ่น (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายน้ำกก จากการศึกษาพบว่า ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีศักยภาพในด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการกระจายรายได้ตามลำดับ โดยในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพในด้านการแนะนำการให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา คือ การจัดเตรียมอุปกรณ์เดินทางเพื่อรักษาความปลอดภัยและการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ

นิพล เชื้อเมืองพาน (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษา : วนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย พบว่า ระบบการบริหารจัดการพื้นที่ยังอยู่ในช่วงรอยต่อระหว่างระบบการบริหารแบบเดิม คือ เน้นผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ รวมถึงระบบการสื่อสารด้านข้อมูลยังไม่ดีทั้งกลุ่มประชาชนและนักท่องเที่ยวเป็นปัญหากับพื้นที่ในด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบและพฤติกรรมด้านการตระหนักถึงทรัพยากรท่องเที่ยว ทุกกลุ่มประชากรให้ความเห็นในด้านการพัฒนาพื้นที่และระบบการจัดการพื้นที่ให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านการให้ความรู้และการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นพบว่า คนในท้องถิ่นยังไม่ได้รับการจัดอบรมความรู้ทั้งด้านการบริการและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งคนท้องถิ่นมีความต้องการความรู้เหล่านี้ เช่น การปฏิบัติตัวในขณะที่เดินทางท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อผลประโยชน์ในการจัดการพื้นที่

สาทิศ สุขผ่องศรี (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนริ้ว ตำบลท่าโลน อำเภอถานสงกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนคีรีวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ โดยชมรมการท่องเที่ยวอนุรักษ์บ้านคีรีวงเป็นผู้ปฏิบัติในการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโลน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในปัจจุบันมี 3 รูปแบบ ได้แก่ ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ศึกษาธรรมชาติบนยอดคอกเขาหลวงและศึกษาถึงวิถีชีวิตของชุมชน รวมทั้งศึกษาธรรมชาติบนยอดเขาหลวงแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคตจะดีขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับและผลกระทบที่เกิดขึ้น องค์ประกอบหรือปัจจัยในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 2 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยภายในและภายนอก ปัญหาในด้านต่างๆ ของชุมชนที่

เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ปัญหาด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคอันเป็นข้อจำกัดขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยภาพรวมแล้วผลกระทบด้านกายภาพมีมากกว่าผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านวัฒนธรรม แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง สรุปได้ว่า รูปแบบควรดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลนร่วมกับพหุภาริที่เกี่ยวข้องจึงจะเหมาะสม โดยมีจัดการ 4 ด้าน ตามหลักการพื้นฐานที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว การจัดการกิจกรรมและกระบวนการจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนและการจัดการที่ยั่งยืนในทุกๆ ด้าน

พิพัฒน์ ชนินยทรวงศ์ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเบื้องต้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่สวนป่าทุ่งเกวียน – ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย จังหวัดลำปาง การศึกษาเบื้องต้นอาศัยผลสรุปจากการออกแบบสอบถามนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ทั้งในกรุงเทพฯ และนักท่องเที่ยวที่ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย ตลอดจนผลสรุปจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยว นำมากำหนดเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยว การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็นจะต้องให้มีขึ้นในพื้นที่โครงการฯ วิธีการดำเนินงานและการบริหารจัดการ รวมถึงงบประมาณในการดำเนินงาน ทั้งนี้วางพื้นฐานอยู่บนปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่คำนึงถึงชุมชนในท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมเป็นหลัก แนวทางการพัฒนาและรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวในสวนป่าทุ่งเกวียน - ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย แบ่งการพัฒนาออกเป็นการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและการพัฒนาบริการและกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเสริมรายได้ให้กับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้และชุมชนในท้องถิ่น ผลการวิเคราะห์ทางการเงินปรากฏว่า สำหรับโครงการที่มีระยะเวลาดำเนินงาน 10 ปี จะใช้เงินลงทุนในการก่อสร้างและจัดซื้อทรัพย์สิน ในปีแรก คือ ปี พ.ศ. 2544 เป็นจำนวนเงิน 75,425,000 บาท มีอัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (B/C Ratio) เท่ากับ 1 : 11 ระยะ เวลาคืนทุน (PB) ในปีที่ 5 โครงการมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) ประมาณ 33.02 ล้านบาท ซึ่งแสดงว่าโครงการมีความเหมาะสมที่จะลงทุนได้และมีอัตราผลตอบแทนภายในโครงการมีความเหมาะสมที่จะลงทุนได้และมีอัตราผลตอบแทนภายในโครงการ (IRR) เท่ากับร้อยละ 21.87 จึงตัดสินใจได้ว่าโครงการนี้มีความคุ้มค่าการลงทุนทางด้านเศรษฐกิจ

พัชรพรรณ ภูคาพิน (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่รอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ศึกษา 5 ตำบลมีความด้านพื้นที่ต่างกัน ตำบลโคกสูงมีความพร้อมพื้นที่มากกว่าพื้นที่อื่น กล่าว คือ มีทิวทัศน์สวยงามเป็นแหล่งวัฒนธรรมและมีสินค้าในท้องถิ่นที่น่าสนใจ ตำบลหนองบัว พบว่า พื้นที่ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ คือ บ้านเขาพระ กล่าว คือ มีทิวทัศน์สวยงาม เข้าถึงได้สะดวกและใกล้กับที่ทำกรเขื่อนมากที่สุด ตำบลวังม่วง พบว่า พื้นที่ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ คือ บ้านท่าอุทิศ กล่าวคือ

มีทิวทัศน์สวยงามและมีสินค้าในท้องถิ่นเป็นที่รู้จัก ตำบลมะนาวหวานมีทิวทัศน์สวยงาม มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่น่าสนใจและตำบลแก่งผักกูด มีความพร้อมด้านพื้นที่น้อยที่สุด ด้านความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นของแต่ละหมู่บ้านไม่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ มีการรับรู้ข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อย การมีส่วนร่วมในท้องถิ่นน้อย มีความคิดเห็นด้านบวกต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในบางประเด็นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านนักท่องเที่ยวสนใจไปเที่ยวชมทิวทัศน์บริเวณพื้นที่รอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์มากที่สุดและบางส่วนที่สนใจกิจกรรมชี่รฉัตรยาน ทางเดินที่พักผ่อน ชมแหล่งวัฒนธรรมและชมสินค้าที่ระลึกของท้องถิ่น โดยภาพรวมพื้นที่บริเวณรอบอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์มีความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ กล่าวคือ ด้านพื้นที่มีทิวทัศน์สวยงามเป็นแหล่งวัฒนธรรม มีสินค้าในท้องถิ่นที่น่าสนใจและยังมีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่น่าสนใจอีกหลายแห่ง ด้านประชาชนมีความคิดเห็นด้านบวกต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ควรให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่ประชาชนท้องถิ่น เพื่อให้มีความเข้าใจการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปในทางเดียวกันและส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในท้องถิ่นมากขึ้น จึงจะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนำประโยชน์มาสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ทัศนธรณ์ นาคเขียว (2545 : 70 - 74) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาโป่งเดือด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า โป่งเดือดมีจุดแข็ง คือ องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวตามหลัก 3A ครบถ้วน ที่จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าเยี่ยมชมได้ คือ มีสิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและมีสิ่งอำนวยความสะดวกทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว แนวทางการบริหารจัดการ คือ หน่วยงานรับผิดชอบในพื้นที่ต้องรักษาระบบนิเวศให้สมบูรณ์ มีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติมีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีการสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่มีมีผลกระทบต่อท้องถิ่น มีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น มีนโยบายต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจนและมีที่พักแรมระดับการรักษาสิ่งแวดล้อม (Eco-Lodge)

วาลิกา แสนคำ (2545 : 99 - 100) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการศึกษาพบว่า บ้านเปียงหลวงมีจุดแข็งและโอกาสที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้ แม้ว่าจะมีจุดอ่อนอยู่หลายประการ แต่จุดอ่อนที่เป็นปัจจัยภายในของบ้านเปียงหลวงสามารถแก้ไขได้ หากมีระบบการบริหารจัดการที่ดีทั้งด้านบุคลากรและทรัพยากรการท่องเที่ยว ส่วนอุปสรรคในการพัฒนาสามารถ

นำไปเป็นข้อมูล เพื่อการวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาให้บ้านเปียงหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

วัฒนาพร สุญาษา (2545 : 60 -63) ได้ศึกษาวิจัยถึง แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาดอยตุง จังหวัดเชียงราย จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าดอยตุงมีสภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและความพร้อมทั้ง 4 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม ดอยตุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายในทรัพยากรท่องเที่ยว โดยมีโครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลการศึกษาได้เสนอแนะแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือ อยู่บนพื้นฐานธรรมชาติ วัฒนธรรมและชุมชน ต้องตระหนักถึงความเป็นธรรมชาติของระบบนิเวศให้มาก หลีกเลี่ยงการปรุงแต่งหรือเปลี่ยนแปลงใดๆ จนเกินกว่าศักยภาพของพื้นที่ที่จะรับได้ มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน มีการให้ความรู้และการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวและทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ

จรงค์ อินทยนต์ (2545 : 54) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางและจากผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงแนวทางที่ประชาชนจะเข้าร่วมจัดการการท่องเที่ยว โดยการมีมาตรฐานและตัวชี้วัดการประเมินในระดับบุคคล ชุมชนและสภาพล้อมเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ การจัดตั้งองค์กรความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง อันดับสาม คือ การพัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะด้านเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและสุดท้าย คือ การร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวตามความเหมาะสมทั้งระดับส่วนตัวและชุมชน

กานต์พิชชา สุริคุณาพงษ์ (2545 : 64) ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาหาดเชียงรายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าควรปรับปรุงการบริหารจัดการเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวตลอดจนการรักษาความสะอาดแนวทางในการพัฒนาหาดเชียงราย คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีความรู้ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้ การปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชนในท้องถิ่นหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ ผู้ประกอบการทาง อด. และเทศบาลควรหามาตรการเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม การจัดระเบียบสถานที่จอดรถควรคำนึงถึงการรักษาความปลอดภัยและการรักษาสิ่งแวดล้อม การจัดทำขึ้นลงเรือในบริเวณหาดเชียงรายเพื่อเป็นการเพิ่มตลาดนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมเสริม การท่องเที่ยวเพิ่ม ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภคและบริการรถประจำทาง

อรวรรณ พันธุ์เนตร (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้สรุปผลการวิจัยพบว่า ประชาชนหมู่บ้านหาดไคร้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวและมีความต้องการให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนาในระดับสูง ประชาชนหมู่บ้านหาดไคร้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหาดจับปลาบึกในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคล (ระยะเวลาที่อาศัยอยู่) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ประโยชน์ที่ได้รับ) และปัจจัยด้านจิตวิทยา (ทัศนคติ) ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยส่วนบุคคล (ระดับการศึกษาและภูมิลำเนา) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (อาชีพและรายได้จากแหล่งปลาบึก) มีความต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีแบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายและนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปจากการศึกษา โดยวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

1.1 ผู้นำชุมชน ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนันและกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 327 คน

1.2 ประชาชนในชุมชนเทศบาลตำบลจันจว้า จำนวน 23 ชุมชน จำนวน 14,964 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางของ Taro Yamane (1992 : 14) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 471 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ผู้นำชุมชน ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนันและกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 81 คน

2.2 ประชาชนในชุมชนเทศบาลตำบลจันจว้า โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น แยกเป็นหมู่บ้าน จำนวน 390 คน ดังนี้

ตารางที่ 3 รายชื่อตำบลจันทวี

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	บ้านใหม่	640	17
2	บ้านทรายมูล	424	11
3	บ้านแม่ค้ำน้ำลัด	594	16
4	บ้านห้วยน้ำราก	1,292	34
5	บ้านห้วยน้ำราก	1,200	31
6	บ้านดง	398	10
7	บ้านต้นยาง	665	17
8	บ้านหนองร่อง	220	6
9	บ้านห้วยน้ำราก	678	18
10	บ้านสันนาหนองบัว	431	11
11	บ้านหัวฝาย	170	4
รวม		6,712	175

ตารางที่ 4 ตำบลจันจว้าใต้

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	บ้านป่าสักหลวง	1,045	27
2	บ้านป่าสักหลวง	1,016	26
3	บ้านป่าบงหลวง	977	24
4	บ้านกิ้วพร้าว	1,228	32
5	บ้านหนองปิ้ง	737	19
6	บ้านหนองครก	782	20
7	บ้านต้นม่วงหมูสี	237	6
8	บ้านป่ากู่ก	511	13
9	บ้านแม่คำฝิ่งหมื่น	460	12
10	บ้านสันหลวง	469	12
11	บ้านป่าอ่อน	608	15
12	บ้านสันทางหลวง	362	9
รวม		8,252	215

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด (Close – Ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open – Ended Questions) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ สถานภาพสมรส สถานภาพทางสังคม ภูมิลำเนาเดิมและระยะเวลาที่อยู่อาศัย ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุมชนน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นแบบสอบถามแบบ Rating Scale โดยมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2) ด้านการจัดการ 3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน จำนวน 15 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายเปิด (Open Ended Questionnaire)

2. การจัดเวทีชุมชนนำเสนอข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อให้ผู้นำชุมชนได้ตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูล

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูล
 2. กำหนดขอบเขตเนื้อหาของการศึกษาในการสร้างแบบสำรวจเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา
 3. นำประเด็นการศึกษาและแบบสำรวจในการศึกษาที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาแก้ไข ปรับปรุงเพิ่มความเหมาะสมและตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

4. นำแบบสอบถามไปเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามที่คณะกรรมการเสนอแนะให้ถูกต้อง

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง

6. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดสอบ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษา ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองและผู้ช่วยผู้ศึกษา ดังนี้

1. ขออนุญาตจากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เพื่อขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในการแจกแบบสอบถาม การขอข้อมูลต่างๆและการแนะนำตัวเมื่อไปขอข้อมูล

2. ผู้ศึกษานำแบบสอบถามเก็บข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยศึกษา โดยผ่านทางสมาชิกสภาเทศบาลตำบลจันจว้าและผู้ใหญ่บ้าน

3. นำแบบสอบถามที่ได้คืน จำนวน 471 ชุด มาตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์ผลทางสถิติ

การจัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้ศึกษา นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ แยกหมวดหมู่ตามตัวแปรที่ศึกษา จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่ออธิบายข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยใช้ t – test

สรุปผลการวิเคราะห์เพื่อหาประเด็นคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและนำเสนอผลในรูปแบบของการบรรยายประกอบตาราง โดยมีการใช้สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและเกณฑ์การแปลความหมายความคิดเห็นดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
%	แทน	ร้อยละ
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t – test	แทน	การทดสอบค่าเฉลี่ยระหว่าง 2 กลุ่ม
F – test	แทน	การทดสอบความแปรปรวนมากกว่า 2 กลุ่ม
t	แทน	ค่าสถิติในการแจกแจงแบบ t
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
Sig	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
SS	แทน	Sum of Squares
MS	แทน	Mean Squares
Df	แทน	Difference

เกณฑ์การแปลความหมาย

เกณฑ์ในการแปลความหมาย ความคิดเห็นในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใช้เกณฑ์การแปลผลโดยแปลความหมายคะแนนค่าเฉลี่ยของ บุญส่ง นิลแก้ว (2535 : 13) ตามเกณฑ์มาตรฐานวัดมี 5 ระดับ เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบมาตราการประมาณค่า (Rating Scale) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	มากที่สุด
4	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	มาก
3	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	ปานกลาง
2	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	น้อย
1	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

จากนั้นนำค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ไปทำการเปรียบเทียบกับเกณฑ์เพื่อใช้ในการแปลความหมายทั้งรายข้อ รายด้านและโดยรวม โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.51 – 5.00	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.51 – 4.50	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.51 – 3.50	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.51 – 2.50	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.50	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ชุด แต่ละชุดมีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

แบบสอบถามผู้นำ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพสมรส สถานภาพทางสังคม ภูมิลำเนา ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ในหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด

ตอนที่ 2 สอบถามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นคำถามแบบปลายปิด โดยใช้มาตราประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการเสนอผลการวิจัยต่อไป

แบบสอบถามประชาชน

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพสมรส สถานภาพทางสังคม ภูมิลำเนา ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ในหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด

ตอนที่ 2 สอบถามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นคำถามแบบปลายปิด โดยใช้มาตราประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการเสนอผลการวิจัยต่อไป

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 5 จำนวนร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	ผู้นำ		ประชาชน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ				
ชาย	35	43.2	208	53.3
หญิง	46	56.8	182	46.7
อายุ				
20 - 30 ปี	6	7.4	70	17.9
31 - 40 ปี	18	22.2	87	22.3
41 - 50 ปี	38	46.9	87	22.3
51 - 60 ปี	16	19.8	95	24.4
61 ปีขึ้นไป	3	3.7	51	13.1
ระดับการศึกษา				
ประถมศึกษา	7	8.6	195	50
มัธยมศึกษาตอนต้น	14	17.3	63	16.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	14	17.3	59	15.1
อนุปริญญา/ปวส.	5	6.2	25	6.4
ปริญญาตรี	39	48.7	43	11
สูงกว่าปริญญาตรี	2	2.5	5	1.3
อาชีพ				
นักเรียน นักศึกษา	1	1.2	40	10.3
รับราชการ, พนักงานรัฐวิสาหกิจ	27	33.3	49	12.6
เกษตรกรกรรม	10	12.3	170	43.6
ค้าขาย, ธุรกิจส่วนตัว	40	49.4	121	31
อื่นๆ	3	3.7	10	2.6

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	ผู้นำ		ประชาชน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้				
ต่ำกว่า 5,000 บาท	8	9.9	169	43.3
5,001 - 10,000 บาท	16	19.8	169	43.3
10,001 - 15,000 บาท	26	32.1	34	8.7
15,001 - 20,000 บาท	9	11.1	12	3.1
20,001 - 25,000 บาท	10	12.3	1	0.3
25,000 บาทขึ้นไป	12	14.8	5	1.3
สถานภาพสมรส				
โสด	9	11.1	76	19.5
สมรส	70	86.4	260	66.7
หม้าย/หย่าร้าง	2	2.5	54	13.8
สถานภาพทางสังคม				
สมาชิกสภาเทศบาล	19	23.5	4	1.0
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/แพทย์ประจำตำบล/ สารวัตรกำนัน/กรรมการหมู่บ้าน	9	11.1	8	2.1
กรรมการกลุ่มอาชีพ สหกรณ์ กองทุนต่างๆ				
ผู้นำกลุ่มมวลชน/กลุ่มแม่บ้าน/อสม./อปพร./	21	25.9	8	2.1
ลูกเสือชาวบ้าน ฯลฯ	27	33.3	13	3.3
ประชาชนทั่วไป	5	6.2	357	91.5
ภูมิปัญญา				
เป็นคนในชุมชน/หมู่บ้านโดยกำเนิด	76	93.8	319	81.8
ย้ายมาจากที่อื่น	5	6.2	71	18.2

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	ผู้นำ		ประชาชน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน				
ต่ำกว่า 1 ปี	-	-	1	0.3
1 – 3 ปี	-	-	4	1.0
4 – 5 ปี	-	-	16	4.1
6 – 10 ปี	-	-	49	12.6
มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	81	100	320	82.1

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้นำส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 43.2 เป็นเพศหญิง จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 56.8 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 46.9 รองลงมาคืออายุระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 22.2 น้อยที่สุดคืออายุ 61 ปี ขึ้นไป จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 14 คน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 17.3 น้อยที่สุดคือ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 49.4 รองลงมา คือ อาชีพรับราชการ, พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 น้อยที่สุดคืออาชีพนักเรียน นักศึกษา จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนมากที่สุดคือ 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 32.1 รองลงมา คือ 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 19.8 น้อยที่สุด คือ ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 9.9 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสมากที่สุด คือ สมรส จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 86.4 รองลงมา คือ โสด จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 11.1 น้อยที่สุด คือ หม้าย/หย่าร้าง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ส่วนใหญ่สถานภาพทางสังคมที่มากที่สุด คือ ผู้นำกลุ่มมวลชน/กลุ่มแม่บ้าน/อสม./อปพร./ลูกเสือชาวบ้าน ฯลฯ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมา คือ กรรมการกลุ่มอาชีพ สหกรณ์ กองทุนต่างๆ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 25.9 น้อยที่สุด คือ ประชาชน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 6.2 ภูมิคำเนาส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน/หมู่บ้านโดยกำเนิด จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 93.8 รองลงมาคือ ย้ายมาจากที่อื่น จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 6.2 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ระยะเวลา

ที่อยู่อาศัยในชุมชน/หมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน มากที่สุด คือ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งหมด 81 คน คิดเป็นร้อยละ 100

ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 เป็นเพศหญิง จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 24.4 รองลงมามีอายุระหว่าง 31 – 40 ปีและ 41 – 50 ปี จำนวน 87 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 22.3 น้อยที่สุดมีอายุระหว่าง 61 ปีขึ้นไป จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 13.1 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 16.2 น้อยที่สุด คือระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพ เกษตรกรรม จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 43.6 รองลงมาคืออาชีพค้าขาย, ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 31 น้อยที่สุดคืออาชีพอื่นๆ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.6 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนมากที่สุดคือ ต่ำกว่า 5,000 และ 5,001 – 10,000 บาท เท่ากัน จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมาคือ 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.7 น้อยที่สุดคือ 20,001 – 25,000 บาท จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสมากที่สุด คือ สมรส จำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาคือโสด จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19.5 น้อยที่สุด คือ หม้าย/หย่าร้าง จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.8 สถานภาพทางสังคมส่วนใหญ่คือประชาชน จำนวน 357 คน คิดเป็นร้อยละ 91.5 รองลงมา คือ ผู้นำกลุ่มมวลชน/กลุ่มแม่บ้าน/อสม./อปพร./ลูกเสือชาวบ้าน ฯลฯ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 น้อยที่สุด คือ สมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1 ภูมิถิ่นอาศัยส่วนใหญ่เป็นชนในชุมชน/หมู่บ้าน โดยกำเนิด จำนวน 319 คน คิดเป็นร้อยละ 81.8 รองลงมา คือ ย้ายมาจากที่อื่น จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 18.2 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน/หมู่บ้านจนถึงปัจจุบันมากที่สุด คือ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งหมด 320 คน คิดเป็นร้อยละ 82.1 รองลงมา คือ 6 – 10 ปี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.6 น้อยที่สุดคือ ต่ำกว่า 1 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำ ในภาพรวมทั้งสี่ด้าน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับแนวทางการพัฒนา
1. ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.96	.72	มาก
2. ด้านการจัดการ	3.90	.79	มาก
3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	3.79	.88	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและ ประชาชน	3.84	.78	มาก
ทั้งหมด	3.87	.79	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำ ในภาพรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มากที่สุดคือ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.96$) พบว่า อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการจัดการ ($\bar{X} = 3.90$) พบว่า อยู่ในระดับมาก ด้านที่น้อยที่สุดคือ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ($\bar{X} = 3.79$) พบว่า อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้มา

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับแนวทางการพัฒนา
1. ควรมีการปรับภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและบริบทของธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่	4.38	.68	มาก
2. ควรมีการพัฒนาในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.88	.67	มาก
3. ควรมีการพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติและจุดศึกษาในบริเวณที่เป็นตัวแทนของการศึกษาทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.85	.67	มาก
4. ควรศึกษาและจัดระบบฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.90	.78	มาก
5. ควรติดตามความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มอย่างต่อเนื่อง	3.82	.80	มาก
ทั้งหมด	3.96	.72	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า แนวทางการพัฒนาด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้มา ในภาพรวมทุกด้าน พบว่า ควรพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปรับภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและบริบทของธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$) รองลงมา คือ ควรศึกษาและจัดระบบฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.90$) น้อยที่สุด คือ ควรติดตามความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.82$)

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการ พัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำ

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับแนวทางการพัฒนา
1. ควรให้มีการจัดการที่ประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน	3.85	.77	มาก
2. ควรให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกการบริหารการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกลมกลืนทรัพยากรธรรมชาติแล้วสังคมของพื้นที่	3.90	.81	มาก
3. ควรประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเข้ามาพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่เวียงหนองหล่ม โดยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ	4.22	.83	มาก
4. ควรมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ โดยมีเทศบาลตำบลจันจว้าเป็นประสาน	4.00	.67	มาก
5. เทศบาลร่วมกับผู้นำชุมชนออกกฎข้อบังคับระดับชุมชนและตำบลในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว	3.76	.79	มาก
6. ควรให้มีสถานที่และแหล่งข้อมูลพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อสัมพันธ์	3.70	.81	มาก
7. ควรจัดโซนนิ่งพื้นที่ตามลักษณะกายภาพและวิทยาศาสตร์ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ	3.88	.86	มาก
8. ควรเน้นแบบบูรณาการมีส่วนร่วมคนในพื้นที่ในการเข้าร่วมพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม	3.96	.78	มาก
ทั้งหมด	3.90	.79	มาก

จากตารางที่ 8 พบว่า แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำ ในภาพรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) แต่เมื่อ

พิจารณาเป็นรายข้อพบว่าควรประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเข้ามาพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่
เวียงหลงหล่ม โดยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ อยู่ในระดับมากที่สุด
($\bar{X} = 4.22$) รองลงมาคือ ควรมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถ
เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ โดยมีเทศบาลตำบลจันจว้าได้เป็นประสาน
($\bar{X} = 4.00$) น้อยที่สุด คือควรมีให้มีสถานที่และแหล่งข้อมูลพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อสัมพันธ์
($\bar{X} = 3.70$)

ตารางที่ 9 ค่าทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมและกระบวนการ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของผู้นำ

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับแนวทางการพัฒนา
1. ควรจัดให้มีศูนย์ข้อมูลการดูนก กิจกรรมการดูนก หอดูนก เพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3.75	.79	มาก
2. ควรจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์	3.76	.82	มาก
3. ควรตั้งศูนย์สาธิตวิถีชีวิตชาวนา สาธิตการใช้ควายไถนา การปลูกข้าว เพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	3.92	.87	มาก
4. ควรจัดให้มีลานการแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้าน กาดมั่วคว่ำ แล่ง เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	3.91	.89	มาก
5. ควรจัดให้มีคู่มือการศึกษาธรรมชาติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	4.04	1.0	มาก
6. ควรจัดกิจกรรมท่องเที่ยวตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมนั่งเกวียนหรือปั่นจักรยาน จัดกิจกรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.69	.95	มาก
7. ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้และเข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง	3.51	.83	มาก
ทั้งหมด	3.79	.79	มาก

จากตารางที่ 9 พบว่า แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มด้านกิจกรรมและกระบวนการพัฒนา เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำ ในภาพรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.79$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า จัดคู่มือการศึกษาธรรมชาติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$) รองลงมา คือ ตั้งศูนย์สาธิตวิถีชีวิตชาวนา สาธิตการใช้ควายไถนา การปลูกข้าว เพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ($\bar{X}=3.92$) น้อยที่สุด คือ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้และเข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ($\bar{X}=3.51$)

ตารางที่ 10 ค่าทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำ

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับแนวทางการพัฒนา
1. ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆ ในกิจกรรมที่ดำเนินการขึ้น	3.83	.78	มาก
2. ควรจัดให้มีเสวนาและวางแผนการจัดการสภาพปัญหาปัจจุบันระดับชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน	3.72	.83	มาก
3. เทศบาลมีการประชุมวางแผนการจัดการ ทุกครั้งให้ประชาชนเข้าร่วมในการตัดสินใจและติดตามประเมินผลตลอดจนได้รับประโยชน์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3.81	.72	มาก
4. ควรเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่อย่างสม่ำเสมอให้แก่ชุมชนได้รับทราบและแสดงความคิดเห็น	3.91	.79	มาก
5. ควรให้ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ มีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี	3.93	.78	มาก
ทั้งหมด	3.84	.78	มาก

จากตารางที่ 10 พบว่า แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำในภาพรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.84$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ควรให้ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ มีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$) รองลงมา คือ ควรเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่อย่างสม่ำเสมอให้แก่ชุมชนได้รับทราบและแสดงความคิดเห็น ($\bar{X}=3.91$) น้อยที่สุด คือ ควรจัดให้มีเสวนาและวางแผนการจัดการสภาพปัญหาปัจจุบันระดับชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน ($\bar{X}=3.43$)

ตารางที่ 11 ค่าทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน ในภาพรวมทั้งสี่ด้าน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับแนวทางการพัฒนา
1. ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.92	.838	มาก
2. ด้านการจัดการ	3.82	.897	มาก
3. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	3.77	.975	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน	3.83	.946	มาก
ทั้งหมด	3.83	.914	มาก

จากตารางที่ 11 จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน ในภาพรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มากที่สุดคือด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.92$) พบว่า อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน ($\bar{X} = 3.83$) พบว่า อยู่ในระดับมาก ด้านที่น้อยที่สุดคือด้านกิจกรรมและกระบวนการ ($\bar{X} = 3.77$) พบว่า อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 12 ค่าทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับแนวทางการพัฒนา
1. การปรับภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและบริบทของธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่	3.98	.790	มาก
2. การพัฒนาในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.93	.935	มาก
3. การพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติและจุดศึกษาในบริเวณที่เป็นตัวแทนของการศึกษาทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.92	.826	มาก
4. การศึกษาและจัดระบบฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.91	.861	มาก
5. การติดตามความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มอย่างต่อเนื่อง	3.87	.878	มาก
ทั้งหมด	3.92	.838	มาก

จากตารางที่ 12 แนวทางการพัฒนาด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน ในภาพรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปรับภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและบริบทของธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$) รองลงมาคือการพัฒนาในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ($\bar{X}=3.93$) น้อยที่สุดคือการติดตามความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=3.87$)

ตารางที่ 13 ค่าทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาด้านการจัดการตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับแนวทางการพัฒนา
1. ให้มีการจัดการที่ประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน	3.86	.826	มาก
2. ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกการบริหารการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกลมกลืนทรัพยากรธรรมชาติแล้วสังคมของพื้นที่	3.83	.919	มาก
3. การประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเข้ามาพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่เวียงหนองหล่มโดยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ	3.83	.853	มาก
4. มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ โดยมีเทศบาลตำบลจันจว้าเป็นประสาน	3.82	.900	มาก
5. เทศบาลร่วมกับผู้นำชุมชนออกกฎข้อบังคับระดับชุมชนและตำบลในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว	3.84	.912	มาก
6. จัดการให้มีสถานที่และแหล่งข้อมูลพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อสัมพันธ์	3.83	.919	มาก
7. การจัดโซนนิ่งพื้นที่ตามลักษณะกายภาพและวัฒนธรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ	3.78	.947	มาก
8. การเน้นแบบบูรณาการมีส่วนร่วมคนในพื้นที่ในการเข้าร่วมพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม	3.82	.901	มาก
ทั้งหมด	3.82	.897	มาก

จากตารางที่ 13 แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำ เวียงหนองล่องบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในภาพรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าให้มีการจัดการที่ประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$) รองลงมาคือเทศบาลร่วมกับผู้นำชุมชนออกกฎข้อบังคับระดับชุมชนและตำบลในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ($\bar{X}=3.84$) น้อยที่สุดคือการจัดโซนนิ่งพื้นที่ตามลักษณะกายภาพและประวัติศาสตร์ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ($\bar{X}=3.78$)

ตารางที่ 14 ค่าทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมและกระบวนการตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับแนวทางการพัฒนา
1. จัดการศูนย์ข้อมูลการดูแล กิจกรรมการดูแล หอดูนก เพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3.71	1.029	มาก
2. จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์และ โบราณคดีเพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์	3.79	.923	มาก
3. ตั้งศูนย์สาธิตวิถีชีวิตชาวนา สาธิตการใช้ควายไถนา การปลูกข้าว เพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	3.80	.938	มาก
4. จัดให้มีลานการแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้าน กาดมั่วคั่วแลง เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	3.69	1.092	มาก
5. จัดคู่มือการศึกษาธรรมชาติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.75	.992	มาก
6. จัดกิจกรรมท่องเที่ยวตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมนั่งเกวียนหรือปั่นจักรยาน จัดกิจกรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.69	.907	มาก
7. ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้และเข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง	3.75	.946	มาก
ทั้งหมด	3.77	.975	มาก

จากตารางที่ 14 แนวทางการพัฒนาด้านกิจกรรมและกระบวนการตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของประชาชน ในภาพรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าตั้งศูนย์สาธิตวิถีชีวิตชาวนา สาธิตการใช้ควายไถนา การปลูกข้าว เพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) รองลงมาคือจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์และ โบราณคดีเพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ($\bar{X} = 3.79$) น้อยที่สุดคือจัดกิจกรรมท่องเที่ยวตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมนั่งเกวียนหรือปั่นจักรยาน จัดกิจกรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.69$)

ตารางที่ 15 ค่าทั้งหมดและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแนวทางการพัฒนาปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับแนวทางการพัฒนา
1. เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆ ในกิจกรรมที่ดำเนินการขึ้น	3.63	.945	มาก
2. จัดให้มีเสวนาและวางแผนการจัดการสภาพปัญหาปัจจุบันระดับชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน	3.77	.956	มาก
3. เทศบาลมีการประชุมวางแผนการจัดการ ทุกครั้งให้ประชาชนเข้าร่วมในการตัดสินใจและติดตามประเมินผลตลอดจนได้รับประโยชน์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	3.87	.950	มาก
4. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่อย่างสม่ำเสมอให้แก่ชุมชนได้รับทราบและแสดงความคิดเห็น	3.93	.958	มาก
5. ให้ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ มีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี	3.98	.955	มาก
ทั้งหมด	3.83	.946	มาก

จากตารางที่ 15 แนวทางการพัฒนาในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของประชาชน ในภาพรวมทุกด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าให้ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ มีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) รองลงมาคือ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่อย่างสม่ำเสมอให้แก่ชุมชนได้รับทราบและแสดงความคิดเห็น ($\bar{X} = 3.93$) น้อยที่สุดคือเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆ ในกิจกรรมที่ดำเนินการขึ้น ($\bar{X} = 3.63$)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตารางที่ 16 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ของผู้นำ

รายการ	ความถี่
1. ควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านต่างๆ	21
2. มีการพัฒนาเส้นทางของธรรมชาติให้สะอาดเหมาะสำหรับการท่องเที่ยว	16
3. ให้ศึกษาระบบนิเวศความหลากหลายของธรรมชาติ	15
4. ให้เป็นที่ท่องเที่ยวถาวรจะได้มีเงินเข้าตำบล	15
5. ให้มีการพัฒนาให้เจริญเทียบเท่าอำเภออื่น	13
6. การจัดแหล่งข้อมูลให้นักท่องเที่ยว	12
7. ปรับภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น	12
8. ควรจะมีร้านค้าและร้านอาหาร	7
9. ให้เป็นที่ท่องเที่ยวของตำบลจะดีมาก	6
10. งดใช้รถยนต์แต่เปลี่ยนเป็นรถจักรยานหรือการเดิน	4

จากตารางที่ 16 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ของผู้นำอันดับแรกคือควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านต่างๆ รองลงมา คือ มีการพัฒนาเส้นทางของธรรมชาติให้สะอาดเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวอันดับที่น้อยที่สุดคือ งดใช้รถยนต์แต่เปลี่ยนเป็นรถจักรยานหรือการเดินตามลำดับ

ตารางที่ 17 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการจัดการ ของผู้นำ

รายการ	ความถี่
1. ให้มีการประสานงานระหว่างองค์กรกับประชาชน	18
2. เทศบาลดูแลประชาชนก็สนับสนุน	15
3. เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนใกล้เคียง	12
4. มีการลงหุ้นและมีการปันผล	6
5. ลานแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้าน	3
6. เน้นการบูรณาการในการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น	2

จากตารางที่ 17 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการจัดการ ของผู้นำอันดับแรกคือให้มีการประสานงานระหว่างองค์กรกับประชาชน รองลงมา คือ เทศบาลดูแลประชาชนก็สนับสนุน อันดับน้อยที่สุดคือเน้นการบูรณาการในการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

ตารางที่ 18 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านกิจกรรมและกระบวนการของผู้นำ

รายการ	ความถี่
1. จัดตั้งศูนย์แสดงวิถีชีวิตคนในท้องที่กรรมการดูแล	12
2. มีการจัดทำคู่มือการศึกษาธรรมชาติและประวัติศาสตร์	11
3. มีลานออกกำลังกาย	9
4. ให้มีการจัดเวทีแสดงความสามารถของเด็กนักเรียนในพื้นที่	7
5. ควรจัดให้มีการประกวดแข่งขัน	5

จากตารางที่ 18 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ของผู้นำ อันดับแรกคือ จัดตั้งศูนย์แสดงวิถีชีวิตคนในท้องที่ รองลงมาคือมีการจัดทำคู่มือการศึกษาธรรมชาติและประวัติศาสตร์อันดับสุดท้ายคือควรจัดให้มีการประกวดแข่งขัน

ตารางที่ 19 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชน

รายการ	ความถี่
1. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการในการบริหาร	14
2. สนับสนุนอย่างดี	11
3. ให้คนในชุมชนมีบทบาทดูแลและรักษาให้มากขึ้น	7
4. เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น	6

จากตารางที่ 19 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน ของผู้นำ อันดับแรกคือให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการในการบริหารรองลงมาคือสนับสนุนอย่างดีอันดับสุดท้ายคือเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 20 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของประชาชน

รายการ	ความถี่
1. มีการพัฒนาเส้นทางของธรรมชาติให้สะอาดเหมาะสำหรับการท่องเที่ยว	25
2. ให้ศึกษาระบบนิเวศความหลากหลายของธรรมชาติ	21
3. ควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านต่างๆ	20
4. ให้เป็นที่ท่องเที่ยวถาวรจะได้มีเงินเข้าตำบล	18
5. ให้เป็นที่ท่องเที่ยวของตำบลจะดีมาก	16
6. ให้มีการพัฒนาให้เจริญเทียบเท่าอำเภออื่น	12
7. ควรจะมีร้านค้าและร้านอาหาร	9
8. การจัดแหล่งข้อมูลให้นักท่องเที่ยว	7
9. ปรับภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น	4
10. งคไชรถยนต์แต่เปลี่ยนเป็นรถจักรยานหรือการเดิน	2

จากตารางที่ 20 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ของประชาชน อันดับแรกคือมีการพัฒนาเส้นทางของธรรมชาติให้สะอาดเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวรองลงมา คือ ให้ศึกษาระบบนิเวศความหลากหลายของธรรมชาติ อันดับทีน้อยที่สุดคือ งคไชรถยนต์แต่เปลี่ยนเป็นรถจักรยานหรือการเดินตามลำดับ

ตารางที่ 21 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการจัดการ ของประชาชน

รายการ	ความถี่
1. ลานแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้าน	19
2. เน้นการบูรณาการณ้ในการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น	15
3. มีการลงหุ้นและมีการปันผล	10
4. ให้มีการประสานงานระหว่างองค์กรกับประชาชน	7
5. เทศบาลดูแลประชาชนก็สนับสนุน	6
6. เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนใกล้เคียง	2

จากตารางที่ 21 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการจัดการ ของประชาชน อันดับแรกคือลานแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้าน รองลงมาคือเน้นการบูรณาการณ้ในการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอันดับน้อยที่สุดคือเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนใกล้เคียง

ตารางที่ 22 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ของประชาชน

รายการ	ความถี่
1. ควรจัดให้มีการประกวดแข่งขัน	20
2. กรรมการดูแล	18
3. ให้มีการจัดเวทีแสดงความสามารถของเด็กนักเรียนในพื้นที่	16
4. จัดตั้งศูนย์แสดงวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น	15
5. มีลานออกกำลังกาย	12
6. มีการจัดทำคู่มือการศึกษาธรรมชาติและประวัติศาสตร์	9

จากตารางที่ 22 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันทวีใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ของประชาชน อันดับแรก คือ ควรจัดให้มีการประกวดแข่งขันรองลงมา คือ กรรมการดูแลอันดับสุดท้ายคือมีการจัดทำคู่มือการศึกษาธรรมชาติและประวัติศาสตร์

ตารางที่ 23 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชน ของประชาชน

รายการ	ความถี่
1. สนับสนุนอย่างดี	18
2. เปิดโอกาสให้คนในชุมชน ได้แสดงความคิดเห็น	17
3. ให้คนในชุมชนมีบทบาทดูแลและรักษาให้มากขึ้น	8
4. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการในการบริหาร	5

จากตารางที่ 23 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนของประชาชน อันดับแรกคือสนับสนุนอย่างดีรองลงมาคือเปิดโอกาสให้คนในชุมชน ได้แสดงความคิดเห็นอันดับสุดท้ายคือให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการในการบริหาร

ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผู้นำชุมชนและประชาชนที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการจัดการกิจกรรมและกระบวนการ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน แตกต่างกัน ผู้ศึกษาใช้ค่าสถิติ t-test มาทดสอบสมมติฐานและกำหนดค่าระดับความเชื่อมั่น (ระดับนัยสำคัญ) ที่ 0.05 ผลการทดสอบสมมติฐานได้ดังนี้

ตารางที่ 24 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาพรวมทั้งสี่ด้าน

ข้อที่	รายการ	ประชาชน		ผู้นำ		t	Sig.
		\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1.	ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	3.92	.838	3.96	.72	-3.39	0.001*
2.	ด้านการจัดการ	3.82	.897	3.90	.79	-2.80	0.006*
3.	ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	3.77	.975	3.79	.88	-3.00	0.003*
4.	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน	3.83	.946	3.84	.78	-2.65	0.009*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 24 แสดงให้เห็นว่า ประชาชนกับผู้นำในชุมชนของเทศบาลตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวงเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ยอมรับสมมติฐาน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้าน ป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยศึกษาจากผู้นำชุมชนที่ปฏิบัติงานด้านแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง จำนวน 81 คน และประชาชนทั่วไปซึ่งเป็นผู้รับบริการการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตามสัดส่วนของแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 390 คน ซึ่งเลือกมาโดยการสุ่มตัวอย่างเชิงเดียว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและนำเสนอในรูปตารางและการพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีประเด็นที่ศึกษาอยู่จำนวน 4 ด้าน ผลการศึกษาที่ได้จากกลุ่มประชากรทั้งสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มของผู้นำชุมชนที่ปฏิบัติงานด้านแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวงและกลุ่มของประชาชนซึ่งเป็นผู้รับบริการการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง จะเห็นได้ว่ามีปัญหาในบางด้านมีความสอดคล้องกันของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มและในบางด้านมีสภาพปัญหาที่แตกต่างกันเป็นอย่างมาก ซึ่งผู้วิจัยจะนำผลการศึกษาที่ได้มาอภิปรายผลในลำดับต่อไป

ผลการศึกษาจากผู้นำชุมชน

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 38 คน รองลงมาคืออายุระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 18 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 46 คน เป็นเพศชาย จำนวน 35 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 39 คน สูงกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 2 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 40 คน รองลงมา คือ อาชีพรับราชการ, พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 27 คน รายได้ต่อเดือน คือ 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 26 คน รองลงมา คือ 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 16 สถานภาพสมรสส่วนใหญ่คือ สมรส จำนวน 70 คน รองลงมาคือ โสด จำนวน 9 คน สถานภาพทางสังคมคือผู้นำกลุ่มมวลชน/กลุ่มแม่บ้าน/อสม./อปพร./ลูกเสือชาวบ้าน ฯลฯ จำนวน 27 คน รองลงมา คือ กรรมการกลุ่มอาชีพ สหกรณ์ กองทุนต่างๆ จำนวน 21 คน ส่วนใหญ่ภูมิลำเนาเป็นคนในชุมชน/หมู่บ้าน โดยกำเนิด จำนวน 76 คน และย้ายมาจากที่อื่น

จำนวน 5 คน ส่วนใหญ่ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน/หมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน คือ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งหมด 81 คน คิดเป็นร้อยละ 100

สรุปผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบล จันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำชุมชน ตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ในภาพรวมทุกด้านต้องการแนวทางการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากเนื่องจากการปรับภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและบริบทของธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่ ด้านการจัดการตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากเนื่องจากการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเข้ามาพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่เวียงหนองหล่มโดยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ด้านกิจกรรมและกระบวนการตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากเนื่องจากการจัดคู่มือการศึกษาธรรมชาติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการศึกษาจากประชาชน

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 95 คน รองลงมาคืออายุระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 87 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 182 คน เป็นเพศชาย จำนวน 208 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 195 คน สูงกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 5 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรกรรม จำนวน 170 คน รองลงมาคืออาชีพค้าขาย , ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 121 คน รายได้ต่อเดือนคือ ต่ำกว่า 5,000 และ 5,001 – 10,000 บาทเท่ากัน จำนวน 169 คน รองลงมาคือ 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 34 คน สถานภาพสมรสส่วนใหญ่คือ สมรส จำนวน 260 คน รองลงมาคือ โสด จำนวน 76 คน สถานภาพทางสังคมคือประชาชน จำนวน 357 คน รองลงมาคือ ผู้นำกลุ่มมวลชน/กลุ่มแม่บ้าน/อสม./อปพร./ลูกเสือชาวบ้าน ฯลฯ จำนวน 13 คน ส่วนใหญ่ภูมิลำเนาเป็นคนในชุมชน/หมู่บ้านโดยกำเนิด จำนวน 319 คน และย้ายมาจากที่อื่น จำนวน 71 คน ส่วนใหญ่ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน/หมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน คือ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งหมด 320 คน รองลงมาคือ 6 – 10 ปี จำนวน 49 คน

สรุปผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชน ในเขต ตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ในภาพรวมทุกด้านต้องการแนวทางการพัฒนา อยู่ในระดับมาก ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตาม แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากเนื่องจากการปรับ ภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและบริบทของธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่ ด้านการจัดการตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียง หนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากเนื่องจาก ให้มีการจัดการที่ประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน โดยมี เป้าหมายและทิศทางเดียวกัน ด้านกิจกรรมและกระบวนการตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียง หนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศ มีสภาพปัญหาอยู่ในระดับมากเนื่องจากการตั้งศูนย์สาธิตวิถีชีวิตชาวนา สาธิตการใช้ควาย ไถนา การปลูกข้าว เพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและ ประชาชนตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สภาพปัญหาอยู่ในระดับมาก เนื่องจากให้ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ มีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยว ได้มากขึ้นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ผลการทดสอบสมมติฐาน สรุปได้ดังนี้

ผู้นำชุมชนและประชาชนที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านการจัดการ กิจกรรมและกระบวนการ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน แตกต่างกัน ผู้ศึกษาใช้ค่าสถิติ t-test มา ทดสอบสมมติฐานและกำหนดค่าระดับความเชื่อมั่น (ระดับนัยสำคัญ) ที่ 0.05 ผลการทดสอบ สมมติฐานได้

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบข้อมูลที่จะนำมา อภิปรายผลดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของประชาชนและผู้นำ โดยภาพรวม ต้องการให้พัฒนาในทุกด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของทัศนีย์ นาคเขียว (2545: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาโป่งเดือด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการวิจัยพบว่า โป่งเดือดมีจุดแข็ง คือ องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวตามหลัก 3 A ครบถ้วน ที่จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าเยี่ยมชมได้ คือ มีสิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและมีสิ่งอำนวยความสะดวกทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว แนวทางการบริหารจัดการ คือ หน่วยงานรับผิดชอบในพื้นที่ต้องรักษาระบบนิเวศให้สมบูรณ์ มีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติมีการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีการสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น มีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น มีนโยบายต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจนและมีที่พักแรมระดับการรักษาสิ่งแวดล้อม (Eco-Lodge)

1.1 ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

จากผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนและผู้นำ มีความเห็นว่าแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก เนื่องจากต้องการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สอดคล้องสภาพภูมิประเทศและบริบทของธรรมชาติและระบบนิเวศน์ของพื้นที่ ให้พัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการติดตามความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มอย่างต่อเนื่อง

1.2 ด้านการจัดการ

จากผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนและผู้นำ มีความเห็นว่าแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ด้านการจัดการ อยู่ในระดับมาก เนื่องจากต้องการให้มีการประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน เทศบาลและผู้นำชุมชนออกกฎข้อบังคับระดับชุมชนและตำบลในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว และการจัดโซนนิ่งพื้นที่ตามลักษณะกายภาพและประวัติศาสตร์ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ

1.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

จากผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนและผู้นำ มีความเห็นว่าแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

อยู่ในระดับมาก เนื่องจากต้องการให้ตั้งศูนย์สาธิตวิถีชีวิตชาวนา สาธิตการใช้ควายไถนา การปลูกข้าว เพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และจัดกิจกรรมท่องเที่ยวตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมนั่งเกวียนหรือปั่นจักรยาน จัดกิจกรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน

จากผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนและผู้นำ มีความเห็นว่าการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน อยู่ในระดับมาก เนื่องจากต้องการให้ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ มีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่อย่างสม่ำเสมอให้แก่ชุมชน ได้รับทราบและแสดงความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆ ในกิจกรรมที่ดำเนินการขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของวัฒนาพร สุญาษา (2545 : 60 -63) ที่ได้ศึกษาวิจัยถึง แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาออยตุ้ง จังหวัดเชียงราย จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าออยตุ้งมีสภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและความพร้อมทั้ง 4 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เนื่องจากมีโครงการพัฒนาออยตุ้ง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้มีการเสนอแนะแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือ อยู่บนพื้นฐานธรรมชาติ วัฒนธรรมและชุมชน และต้องตระหนักถึงความเป็นธรรมชาติของระบบนิเวศให้มาก หลีกเลี่ยงการปรุงแต่งหรือเปลี่ยนแปลงใดๆ จนเกินกว่าศักยภาพของพื้นที่ที่จะรับได้ มีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน มีการให้ความรู้และการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวและทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ

2. จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผู้นำชุมชนและประชาชนที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนที่แตกต่างกัน แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาพรวมทั้งสี่ด้าน ของผู้นำ พบว่า แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง อยู่ในระดับมาก ในภาพรวมทั้งสี่ด้าน ของประชาชน พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้าน ของประชาชน ด้านที่มากที่สุด อยู่ในระดับมาก คือด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของผู้นำ ด้านที่มากที่สุด พบว่า อยู่ในระดับมาก คือด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รองลงมาของประชาชน พบว่า อยู่ในระดับมาก คือด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน รองลงมาของผู้นำ พบว่า อยู่ในระดับมาก คือด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ด้านที่น้อยที่สุดของผู้ประชาชน พบว่า อยู่ในระดับมาก คือด้านกิจกรรมและกระบวนการ แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ด้านที่น้อยที่สุดของผู้ผู้นำ พบว่า อยู่ในระดับมาก คือด้านกิจกรรมและกระบวนการ

ความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของผู้นำและของประชาชนมีความคิดเห็นที่แตกต่าง จำนวน 2 ด้าน คือด้านการจัดการกับด้านกิจกรรมและกระบวนการ

ด้านการจัดการเนื่องจากความต้องการของผู้นำมากที่สุดคือควรประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเข้ามาพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่เวียงหนองหล่มโดยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ส่วนความต้องการของประชาชนอันดับแรกคือเทศบาลควรประสานงานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน

ด้านกิจกรรมและกระบวนการ เนื่องจากความต้องการของผู้นำมากที่สุดคือควรจัดให้มีคู่มือการศึกษาธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ส่วนความต้องการของประชาชนอันดับแรกคือให้เทศบาลจัดตั้งศูนย์สาธิตวิถีชีวิตชาวนาสาธิตการใช้ควายไถนา การปลูกข้าวเพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของผู้นำและของประชาชนมีความคิดเห็นเหมือนกัน จำนวน 2 ด้าน คือด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน

ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเนื่องจากความต้องการของผู้นำและของประชาชนมากที่สุดคือควรศึกษาและจัดระบบฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ส่วนความต้องการของประชาชนมากที่สุดคือให้เทศบาลมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและบริบทของธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนเนื่องจากความต้องการของผู้นำและของประชาชนมากที่สุดคือให้ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ มีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

ด้านการจัดการกับด้านกิจกรรมและกระบวนการ จากผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนและผู้นำ ให้ความสำคัญกับด้านการจัดการ กับด้านกิจกรรมและกระบวนการ โดยรวมมีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนและผู้นำ ให้ความสำคัญกับด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อาจเนื่องมาจาก ต้องการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและบริบทของธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่ และการติดตามความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มอย่างต่อเนื่อง ให้เทศบาลจัดให้มีเสวนา การประชุมวางแผนการจัดการสภาพปัญหาทุกครั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆ ในกิจกรรมที่ดำเนินการให้มากขึ้น ต้องการให้เทศบาลมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่ให้แก่ชุมชนได้รับทราบและแสดงความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องตามนโยบาย แผนพัฒนาอำเภอแม่บท อำเภอแม่จัน 5-10 ปี ยุทธศาสตร์พัฒนาด้านการท่องเที่ยว และแผนพัฒนา 3 ปี (2553-2555) และแผนประจำปี 2554 ของเทศบาลที่ระบุนโยบายและแผนงานรองรับการพัฒนาเทศบาลตำบลจันจว้า ด้านเศรษฐกิจและสังคม จะส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดหางบประมาณเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม เช่น เวียงหนองหล่ม หนองมโนราห์ หนองเขียว ตลอดจนโบราณสถานอื่นๆ และแผนประจำปี 2555 นโยบายและแผนงานรองรับการพัฒนาเทศบาล ตำบลจันจว้า ด้านเศรษฐกิจและสังคม จะส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดหางบประมาณเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม เช่น เวียงหนองหล่ม หนองมโนราห์ หนองเขียว ตลอดจนโบราณสถานอื่นๆ ปรากฏว่าในเทศบัญญัติประจำปีงบประมาณ 2554 ได้ตั้งงบประมาณจัดทำโครงการประกวดแนวความคิดและรูปแบบในการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ สาธารณะเวียงหนองหล่ม และการจัดทำเวทีประชาคม ได้สรุปแผนพัฒนาเวียงหนองหล่ม ออกมาเป็น 5 แผนงาน จำนวน 36 โครงการ แต่เทศบัญญัติประจำปีงบประมาณ 2555 เทศบาลตำบลจันจว้าได้ ไม่ได้ตั้งงบประมาณเวียงหนองหล่มไว้จึงทำให้การพัฒนาไม่ต่อเนื่อง

จากผลการศึกษาแผนงานและโครงการต่างๆ พบว่า พื้นที่เวียงหนองหล่มมีศักยภาพการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดของจังหวัดเชียงราย จุดแข็ง

ของการพัฒนาพื้นที่เวียงหนองหล่ม คือ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการส่วนต่างทั้งภาครัฐและภาคเอกชนและยังได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชนในการพัฒนา ดังจะเห็นได้จากการเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นแผนพัฒนาพื้นที่เวียงหนองหล่ม ซึ่งมีประชาชนเข้าร่วมประชาคม จุดอ่อนของพื้นที่เวียงหนองหล่มคือ ยังไม่มีความโดดเด่นเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ชุ่มน้ำอื่นๆ โอกาสของการพัฒนาการท่องเที่ยวเวียงหนองหล่ม คือ นโยบายส่งเสริมการพัฒนาเวียงหนองหล่มเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาได้มากขึ้นในพื้นที่นี้ ส่วนข้อจำกัดของพื้นที่เวียงหนองหล่มยังมีระดับการพัฒนาที่ไม่ดี เช่น การทำถนน การขุดลอกเอาวัชพืชออก ทำให้ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลง ประกอบกับการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตรทำให้เกิดความขัดแย้งในการจัดการ

เทศบาลตำบลจันจว้าได้ จึงควรมีการวางแผนการพัฒนาและบรรจุ นโยบายและแผนงานรองรับการพัฒนาเทศบาลตำบลจันจว้าได้ ด้านเศรษฐกิจและสังคม จะส่งเสริมและพัฒนาเวียงหนองหล่มไว้ในแผนพัฒนา 3 ปี (2556-2558) และตั้งงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างยั่งยืน ไว้ในเทศบัญญัติประจำปี

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พบข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรได้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง กับแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย แก่ประชาชนในพื้นที่ผ่านทางสื่อต่างๆ ทั้งทางผู้นำหมู่บ้านกลุ่มประชาคมหมู่บ้าน กลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในพื้นที่ เอกสารวารสาร วิทยุกระจายเสียง อย่างสม่ำเสมอ เพราะการได้รับข่าวสารที่ถูกต้องเป็นสิ่งจำเป็น ทำให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย รวมทั้งเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ดีต่อการเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าได้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย อย่างถูกต้อง ยั่งยืน และมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากผลการวิจัยประชาชนพร้อมที่จะรับแสวงหาความรู้ หาวิธีการเกี่ยวกับการป้องกันการทำลายป่า จะทำให้ประชาชนและชุมชนสามารถตัดสินใจเลือกแนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม และสามารถเลือกแนวทาง วิธีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง อย่างคุ้มค่า

2. ควรได้จัดการฝึกอบรมให้แก่ กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน ประชาชนในพื้นที่ ในเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านการจัดการด้านกิจกรรมและกระบวนการ อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า ซึ่งจะทำให้ผู้นำหมู่บ้านหรือประชาชนในพื้นที่เกิดความรู้ และเกิดความมั่นใจในการให้ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3. ควรจัดให้มีกิจกรรมแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงรายร่วมกับประชาชนในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

4. ควรจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในปัจจุบัน ทั้งในการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ โครงการประชาสัมพันธ์ให้คนในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงรายซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยทางด้านจิตลักษณะต่างๆ เช่น ทักษะคิดต่อแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

2. ควรศึกษาถึง การสร้างแรงจูงใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ซึ่งอาจทำให้ผลการศึกษา มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมปศุสัตว์. การบริหาร. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.dld.go.th>. 2553.
- กรมพัฒนาที่ดิน. พื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org>. 2553.
- กานต์พิชชา สุริคุณาพงษ์. แนวทางการพัฒนาหาดเชิงทรายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. วิทยานิพนธ์ ศศ.บ. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540.
- กำพล แสนบุญเรือง. การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (ศึกษาศาสตร์) กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542.
- โหมยิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. ทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2536.
- จรงค์ อินทนต์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งน้ำร้อนตำบลใหม่พัฒนาอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- จ่านงค์ อภิวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- จุไรรัตน์ จันทร์ธำรง. ประวัติทฤษฎีทางมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรมโดยสังเขป. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การบริหารการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2527.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. ความสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2540.
- ชูเกียรติ เปี่ยมศรี. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองระยอง จังหวัดระยอง. จันทบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2543.
- ดิน ปรัชญพฤทธิ. ทฤษฎีองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2539.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2527.

- ทัศนรัตน์ นาคเขียว. แนวทางการพัฒนาโปงเต็อดอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. **เชิงอรรถสังคมในสายตานักวิเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2532.
- นิพล เชื้อเมืองพาน. **แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา: วนอุทยานภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย** วิทยานิพนธ์ วท.ม. (เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม) : กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. **กลวิธีแนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2532.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. **การวางแผนการพัฒนาท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- บุญส่ง นิลแก้ว. **เครื่องมือวัดเจตคติ : การวิจัยเบื้องต้น**. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535.
- บุญกร ภวจินดา. **พัฒนาท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน : สรุปการสัมมนา (10 ตุลาคม 2537),” จุลสารการท่องเที่ยว 52,3(2538) : 80-81,97**
- ประทาน คงฤทธิศึกษาการ. **การมีส่วนร่วมในงานสังคมสงเคราะห์ชุมชน**. วิทยานิพนธ์ ร.ม. (การเมืองและการปกครอง) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554.
- ปรัชญา เวสารัชช์. **รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- ประวัติศาสตร์เชียงใหม่**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.chiangraifocus.com>. 2553.
- ปรัชญาภรณ์ ไชยคช. **ชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://conservation.forest.ku.ac.th>, 2553.
- เปรมฤดี ชอบผล. **ความรู้คู่คุณธรรม : การเตรียมบุคลากรคุณภาพเพื่อรองรับการเป็นเมืองหลวงการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย**,” **จุลสารการท่องเที่ยว 52,2(2545) : 80-81,97**
- พนารัตน์ พ่วงบุญปลูก. **ความคิดเห็นของประชาชนต่อการประชาสัมพันธ์การจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาล ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สิ่งแวดล้อม) กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.

- พวงทอง โยธาใหญ่. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษา
องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ปร.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)
เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- พัชรพรรณ ภูคาพิน. ความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่รอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (ภูมิศาสตร์การวางแผนการตั้งถิ่นฐานมนุษย์)
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.
- พัฒน์ บุญรัตน์พันธุ์. การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร :
ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- พิพัฒน์ ชนินยุทรวงศ์. การศึกษาเบื้องต้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่สวนป่า
ทุ่งเกวียน - ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การจัดการป่าไม้)
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.
- พิพิธภัณฑสถานเวียงหนองหล่ม. พื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :
<http://www2.sac.or.th>, 2553.
- มนัส สุวรรณ และคณะ. โครงการศึกษาแนวทางการและการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ
ขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สภาทำบด (สต.). เชียงใหม่ : โครงการศึกษาการ
จัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเชียงราย. (ออนไลน์) แหล่งที่มา :
<http://www.chiangrai.net>. 2553.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. หลักการบริหารจัดการ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยฯ, 2546.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. การวางแผนงานประชาสัมพันธ์ หน่วยที่ 1-6 : เอกสารการสอน
ชุดวิชา 16428. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยฯ, 2542.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการการศึกษาประจำ
โรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (ศึกษาศาสตร์)
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2541.
- ยุวดี นิรัตน์ตระกูล. ECO - TOURISM : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์,“ จุลสารการท่องเที่ยว,
2,13(2538) : 21-22
- ลิขิต ธีรเวคิน. จริยธรรมกับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- วรรณพร วณิชชานุกร. นิเวศท่องเที่ยว : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร : กอง
วิชาการและฝึกอบรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540 .

- วัฒนาพร สุญา. แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษา : แหล่งท่องเที่ยวดอยตุง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ คอ.ม. (อุตสาหกรรมกรรมการท่องเที่ยว) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- วาลิกา แสนคำ. การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหงจังหวัด เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- วิโรจน์ สารรัตน์. การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ์, 2542.
- ศรีพร สมบุญธรรม. “Ecotourism” การท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ สัญลักษณ์ใหม่แห่งทศวรรษ,” จุลสารการท่องเที่ยว 11,2(2545) : 14-15
- สถาบันวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. โครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อ พัฒนาการท่องเที่ยวหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. กรุงเทพมหานคร : สถาบันฯ, 2540.
- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2535.
- สาทิศ สุขฟ่องศรี. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การวางผังเมือง) กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สานิตย์ บุญชู. การพัฒนาชุมชน : ชุมชนศึกษาและวางแผนโครงการ. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. คู่มือการประเมินผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรอง การปฏิบัติราชการของส่วนราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2550. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานฯ, 2550.
- สำนักงานประกันคุณภาพ. การประกันคุณภาพ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.chandra.ac.th>, 2553.
- สุจิต เมืองสุข. ลักษณะทั่วไปพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม. (ออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.sanamluang.bloggang.com>. 2553.
- _____. เวียงหนองหล่ม. <http://www.travel.thaiza.com>, 2553.
- สุทิตย์ อบอุ่น. การศึกษาศักยภาพของชุมชนในท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายลำน้ำกก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนาชุมชน) กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

- สุรเชษฐ์ เศรษฐมาต. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร : คณะวนศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549.
- สุรศักดิ์ วณิชบุญกุล. ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพในหนองยาว บ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ ศศ.บ. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา) เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2547.
- อกิน ระพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภาคการพิมพ์, 2527.
- อรพินท์ สฟโชคชัย. การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2538.
- อรรวรรณ พันธุ์เนตร. การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน : กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาป่าชุมชน,” จุลสารการท่องเที่ยว 2,5(2522) : 19-20.
- อุดม เขยกีวงศ์และคณะ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, 2548.
- Buckle, Ralf. **Environmental impacts of ecotourism.** Oxfordshire : CABI , c2004
- Cohen, John M. and Uphoff , Noman T. **Rural Participation : Concepts and Measures for Project Design , Implementation and Evaluation.** In Rural Development Monograph No.2 The Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University, 1980.
- Davis, Keith. **Human Behavior of world-man Relations and Organization Behavior.** New York: Mc Graw –Hill Book. 1972.
- Elizabeth Boo. **Ecotourism : the Potentials and Pitfalls.** Vol.2 – Country Case Studies. Washington : World Wildlife Found, 1990.
- Erwin, william. **Participation Management: Concept Theory, and Implementation.** Atlanta : Ga : Georgia State University, 1976.

Stafk, Elizabeth. **Ecotourism, Information Please Environment Almanac.** Boston : Houg
Miffin Company, 1993.

Yamane, Taro. **Elementary sampling theory.** Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1992

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้
อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การตอบแบบสอบถามของผู้ตอบแบบสอบถามจะเป็นประโยชน์ต่อผลการวิจัย โดยผู้ศึกษาวิจัยจะนำไปเป็นข้อมูลในการวิจัยเท่านั้น จะไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสอบถามแต่ประการใด จึงขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏมากที่สุดและขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลสถานะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ใน 4 ด้าน จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 5 ข้อ

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

ทงศักดิ์ ทองแสน

นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในวงเล็บ () หน้าข้อความที่ท่านมีความคิดเห็นว่าตรงกับ
ข้อเท็จจริงมากที่สุด จำนวน 9 คำถาม

1. เพศ () ชาย () หญิง

2. อายุ () 20 - 30 ปี () 31 - 40 ปี
 () 41 - 50 ปี () 51 - 60 ปี
 () 61 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา () ประถมศึกษา () มัธยมศึกษาตอนต้น
 () มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. () อนุปริญญา/ปวส.
 () ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ () นักเรียน นักศึกษา () รับราชการ, พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 () เกษตรกรรม () ค้าขาย, ธุรกิจส่วนตัว
 () อื่นๆ (โปรดระบุ.....)

5. รายได้ต่อเดือน () ต่ำกว่า 5,000 บาท () 5,001 - 10,000 บาท
 () 10,001 - 15,000 บาท () 15,001 - 20,000 บาท
 () 20,001 - 25,000 บาท () 25,001 บาทขึ้นไป

6. สถานภาพสมรส () โสด () สมรส
 () หม้าย/หย่าร้าง

7. สถานภาพทางสังคม

- () สมาชิกสภาเทศบาล
- () กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/แพทย์ประจำตำบล/สารวัตรกำนัน/กรรมการ หมู่บ้าน
- () กรรมการกลุ่มอาชีพ สหกรณ์ กองทุนต่างๆ
- () ผู้นำกลุ่มมวลชน กลุ่มแม่บ้าน อสม. อปพร. ลูกเสือชาวบ้าน ฯลฯ
- () ประชาชนทั่วไป

8. ภูมิลำเนา

- () เป็นคนในชุมชน/หมู่บ้าน โดยกำเนิด
- () ย้ายมาจากที่อื่น

9. ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน/หมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน

- () ต่ำกว่า 1 ปี () 1 - 3 ปี () 4 - 5 ปี
- () 6 - 10 ปี () มากกว่า 10 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่องบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้
อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างในตารางตามความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อความ	แนวทางการพัฒนา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น					
1. การปรับปรุงทัศนียภาพให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและบริบทของธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่					
2. การพัฒนาในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่องเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น					
3. การพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติและจุดศึกษาในบริเวณที่เป็นตัวแทนของการศึกษาทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น					
4. การศึกษาและจัดระบบฐานข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น					
5. การติดตามความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่องอย่างต่อเนื่อง					
ด้านการจัดการ					
1. ให้มีการจัดการที่ประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน					
2. ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกลมกลืนทรัพยากรธรรมชาติและสังคมของพื้นที่					

ข้อความ	แนวทางการพัฒนา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3. การประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเข้ามาพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่เวียงหนองหล่มโดยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ					
4. มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ โดยมีเทศบาลตำบลจันจว้าเป็นแกนประสาน					
5. เทศบาลร่วมกับผู้นำชุมชนออกกฎข้อบังคับระดับชุมชนและตำบลในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว					
6. การจัดให้มีสถานที่และแหล่งข้อมูลพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อประชาสัมพันธ์					
7. การจัดโซนนิ่งพื้นที่ตามลักษณะกายภาพและประวัติศาสตร์ เช่น จุดชมนก โบราณสถาน โบราณวัตถุ					
8. การเน้นแบบบูรณาการมีส่วนร่วมคนในพื้นที่ในการเข้ามาร่วมพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่ม					
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ					
1. จัดทำศูนย์ข้อมูลการดูนก กิจกรรมดูนก หอดูนก เพื่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
2. จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์					
3. ตั้งศูนย์สาริตวิถีชีวิตชาวนา สาริตการใช้ควายไถนาค การปลูกข้าว เพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ					

ข้อความ	แนวทางการพัฒนา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4. จัดให้มีลานการแสดงทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน กาดมั่วควั่ว แล่ง เพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม					
5. จัดคู่มือการศึกษาธรรมชาติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น					
6. จัดกิจกรรมท่องเที่ยวตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมนั่งเกวียนหรือปั่นจักรยาน จัดกิจกรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น					
7. ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง					
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน					
1. เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆ ในกิจกรรมที่ดำเนินการขึ้น					
2. จัดให้มีการเสวนาและวางแผนการจัดการสภาพปัญหา ปัจจุบันระดับชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน					
3. เทศบาลมีการประชุมวางแผนการจัดการ ทุกครั้งให้ประชาชนเข้าร่วมในการตัดสินใจและติดตาม ประเมินผลตลอดจนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ					
4. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่อย่างสม่ำเสมอให้แก่ชุมชน ได้รับทราบและแสดงความคิดเห็น					
5. ให้ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ มีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้
อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (เพิ่มเติม)

3.1 ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

.....

.....

.....

3.2 ด้านการจัดการ

.....

.....

.....

3.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

.....

.....

.....

3.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน

.....

.....

.....

3.5 ด้านอื่นๆ

.....

.....

.....

.....ขอขอบพระคุณทุกท่าน...ที่กรุณาตอบแบบสอบถาม....

ภาคผนวก ข

หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือเก็บข้อมูลการศึกษา

1. รศ.นพพร ณะชัยจันทร์	อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
2. ว่าที่ ร.ต. ธีรภพ ณะศรี	ปลัดเทศบาลตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน
จังหวัดเชียงราย
3. นายปิยะแก้ว แก้วหาญ	ผู้อำนวยการโรงเรียนจันจว้าวิทยา
อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

(สำเนา)

คำสั่งบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ที่ 2008/2554

เรื่อง แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเก็บข้อมูลการวิจัย
ของนักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

ด้วยนายทองศักดิ์ ทองแสน นักศึกษาระดับปริญญาโท รหัส 528870009 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สำนักวิชาบริหารรัฐกิจ กำลังอยู่ในระหว่างการเตรียมการเก็บข้อมูลเพื่อทำการศึกษาอิสระเรื่อง “แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองหล่มบ้านป่าสักหลวง ตำบลจันจว้าใต้ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ดังนั้น เพื่อการศึกษาเป็นไปด้วยความถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 31(2) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 และคำสั่งที่ 002/2553 ลงวันที่ 4 มกราคม 2553 เรื่อง มอบหมายให้คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี บัณฑิตวิทยาลัยฯ จึงขอแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือการเก็บข้อมูลดังกล่าว ประกอบด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้

1. รศ.ดร. นพพร ชนะชัยจันทร์	อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
2. ว่าที่ ร.ต. ธีรภพ ชนะศรี	ปลัดเทศบาลตำบลจันจว้า อำเภอแม่จัน
จังหวัดเชียงราย
3. นายปิยะแก้ว แก้วหาญ	ผู้อำนวยการโรงเรียนจันจว้าวิทยาคม
อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2554

ประกายศรี ศรีรุ่งเรือง

(รองศาสตราจารย์ประกายศรี ศรีรุ่งเรือง)

รักษาการในตำแหน่ง คณบดีสำนักวิชาบริหารรัฐกิจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ภาคผนวก ค
การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ตอนที่ 1						
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
7	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
8	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
9	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
ตอนที่ 2						
ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น						
1	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
5	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
ด้านการจัดการ						
6	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
7	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
8	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
10	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
11	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
12	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ						
13	1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
14	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
15	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
16	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
17	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
18	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
19	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
20	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน						
21	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
22	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
23	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
24	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
25	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
รวม	32	24	32	88	0.86	ใช้ได้

เกณฑ์การแปลความหมาย

ค่า IOC น้อยกว่า 0.50 หมายถึง คำถามในแบบสอบถามข้อนี้มีเนื้อหาไม่สอดคล้องกันระหว่างข้อความคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ ไม่สามารถนำคำถามนี้ไปใช้ได้

ค่า IOC มากกว่า 0.50 หมายถึง คำถามในแบบสอบถามข้อนี้มีเนื้อหาสอดคล้องกันระหว่างข้อความคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ สามารถนำคำถามนี้ไปใช้ได้

การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ตอนที่ 1						
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
7	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
8	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
9	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
ตอนที่ 2						
ด้านพื้นฐานการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น						
1	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
5	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
ด้านการจัดการ						
6	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
7	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
8	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
10	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
11	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
12	0	+1	+1	2	0.67	ใช้ได้
13	1	+1	+1	3	1	ใช้ได้

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
ด้านกิจกรรมและกระบวนการ						
14	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
15	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
16	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
17	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
18	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
19	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
20	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชน						
21	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
22	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
23	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
24	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้
25	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
รวม	32	24	32	88	0.86	ใช้ได้

เกณฑ์การแปลความหมาย

ค่า IOC น้อยกว่า 0.50 หมายถึง คำถามในแบบสอบถามข้อนี้มีเนื้อหาไม่สอดคล้องกันระหว่างข้อความคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ ไม่สามารถนำคำถามนี้ไปใช้ได้

ค่า IOC มากกว่า 0.50 หมายถึง คำถามในแบบสอบถามข้อนี้มีเนื้อหาสอดคล้องกันระหว่างข้อความคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ สามารถนำคำถามนี้ไปใช้ได้

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นายทองศักดิ์ ทองแสน
วัน เดือน ปี เกิด	10 กุมภาพันธ์ 2512
ที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 101 หมู่ที่ 7 ตำบลจันทวี อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
วุฒิการศึกษา	
	พ.ศ.2527 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนจันทวีวิทยาคม อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
	พ.ศ.2529 มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนแม่จันวิทยาคม อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
	พ.ศ.2549 ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนเรศวร
ประสบการณ์การทำงาน	
	พ.ศ.2537 ตำแหน่งผู้จัดการห้างหุ้นส่วน จำกัด ทรัพย์ทองแสน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
	ปัจจุบัน ตำแหน่งนายกเทศมนตรี สังกัดเทศบาลตำบลจันทวี อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย